

CONCORDIAM

SIVE

DISCORDEM CONCORDIAM

ET

CONCORDEM DISCORDIAM

Philosophiæ cum S. Scriptura

baud obscure arguens.

Quam

Annuentibus ad Auram Musæ

In conflictu publico

ADJUTUS OPERA

Viri Max. Reverendi atq. Præcellentissimi

DN. M. ISAACI

P I S S E M M I /

Eloqv. Rom. Profess. Ordinarii, &c.

*Paraturus viam ad Honores Academicos*Die 22 Decemb. Anno 1706. si DEO visum
fuerit, iurabitur*Loco horisq. consuetis*

JOHANNES H A U R E M M I /

Auct. Finl.

ABOÆ, Exc. JO. WAL.

VIRO

PIETATE in DEUM,
FIDE in REGEM,
MERITIS in ECCLES: ac PATRIAM,
Maxime inclyto;

REVERENDISSIMO in CHRISTO
PATRI ac DOMINO,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI
Conlummatissimo,
Diœceseos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,

Regiæ ibid. Academiæ
PRO-CANCELLARIO Magnifi-
centissimo,

Consist. Eccles. PRÆSIDI Famigera-
tissimo & Æquissimo,

• DOMINO Longe BENIGNISSIMO!

• *PACEM ac GRATIAM!*

Reverendissime in CHRISTO
PATER ac EPISCOPE,

Magnos magna decent; sed jam qui ma-
gna referrem

*Magnis? nil magnum suppeditare queo.
Non Tibi quid magnum; minimū offero, Maxime
Præsul.*

*Sorti conveniunt munera parva mea.
Hoc etiam recipe; Et nunc mentem respice solam:
Sic majora puto, non Tibi posse dari.
Respice cor, animumq; meum; non munera nostra:
Hæc quoq; quam poteram magna tulisse, tuli.
Sunt mea, promeritis nunquā non Summe Patrone,
Verba, gemens fateor, cuncta minora Tuis:
Quis tumide mentis fastus? si paria vellem
Jam frustra meritis hisce dedisse Tibi.
Nil ego pro meritis possum Tibi reddere. Tantum
Hæc animi grati sint documenta mei.
Vive diu atq; Tuo memet dignare favore:
Et metam feriet nostra Thalia suam.*

Reverendiss: in CHRISTO PATRIS ac EPISCOPE
DOMINI mei multo gratiosissimi

*Humilimus ac devotiss: cliens
Johan Haareman.*

Adm. Rever. Amplissimis, Pl. Rever. Reverendis atq; Doctissimis

VIRIS ac DOMINIS

DN. ABRAHAMO JUSLENIO,
PASTORI in Sojo / District. adjac. PRÆPOSITO,
annis, meritis, animiq; integritate Comendatissimo;
Mæcenati ac Fautori ætatē devenerando.

DN. M. ANDREÆ BERGIO,
PASTORI in Gossala / Ejusdemq; PRÆPOSITO Celebratissimo;
Mæcenati ac Evergetæ antiqua & fide & virtute, nunquam non suspiciendo.

DN. BENEDICTO MACROLANDRO,
PASTORI in Pojo & Etnas laudatissimo; Fautori ac Evergetæ reverenter colendo.

DN. GREGORIO GOTTREBEN/
PASTORI in Pyhamaa fidelissimo, Avunculo ac olim Præceptoris optime de me merito.

DN. JOHANNI GOTTREBEN/
Sacellano in Neryis attentissimo, Avunculo mei amantissimo.

DEUM PROPITIUM & FATA MITIA!

Grandius est cæptū, quod figam Nomina Vestra
Huic operi, fulcrum grandius inde venit.

Grandius inde venit; nec jam scio certius ullum.
Immemor haud Vestri porro favoris ero.

Vest. Vestr. Adm. & Pl. Rev. Reverend. Dign.

perpetuus piusq; cultor
Johan Haartman.

JUVAT JEHOVÆ HÆSISSE ABSQVE FUCO ;

Usquequò Liberemur.

Matth. X. 22. Apoc. II. 10. Rom. VII. 24.

Quam perversi jam sint homines, & in excolenda duntaxat Philosophia, in DEUM frigidi, cetera nunc taceo, nulli non observare licet. Vel enim donorum, quæ nobis, ex ineffabili & immensa bonitate divina, adhuc post lapsum, supersunt, sunt quasi immemores, & abjectius de illis ingratisissimi sentiunt. Vel eorundem subarrogantes sunt aestimatores ac petulantes, ultra quam par est ipsis deferentes. Illi in defectu : hi in excessu peccant nefarie. Illi Philosophiam execrantur & ad nomen etiam ipsius exhorrescunt ; hi Philosophiam plus nimio venerantur, & quoquo possunt modo, S. Scriptura præferre student. Illi Philosophiam nescio cujus criminantur vitii : è Scholis, scio, tanquam facem ac tubam bærefium, opus carnis & peccati, adeoque divina veritati contrariam ac inimicam, exulare jubent ; Vel quod parum aut nihil in ea versa-

si sint; Vel quod ex ejus ad scripturam applica-
 tione, sublimitati & auctoritati ipsius scrip-
 tura aliquid decedere opinentur: hi Philoso-
 phiam plus quam divinis ornata titulis,
 acerrimè tuentes, ipsam scripturam S. calu-
 mniantur audaculi: Vel quod hanc vim facere
 veritati, & impedimento esse profectui philoso-
 phia metuant: Vel quod per hanc dignitati ac
 subtilitati Philosophia derogatum iri putent.
 hinc sæpius quoque animadvertimus, quod
 in veritate indaganda, dum omnibus nervis
 contendere atque in hoc elaborare deberent, ne-
 bilum quidem in fraudem scripturae & ignomi-
 niam sanctitatis divinae alicubi proferant;
 quisquis ferè scripturam sacram (sacrum il-
 lud ac inestimabile, divina in nos misericor-
 diae documentum: monumentum a. ut ad cæ-
 tera, ita ad hanc ipsam Juris Naturæ disciplinam,
 inquit Clariss. D. Joh. Henr. Bæclerus in præf.
 Comment. Lib. I. Hug: Grotii de Jure B. & P.
 p. m. 19. Sanctissimum, certissimum, uberri-
 mum, si quis uti sciat.) nescio quibus com-
 mentis portentosis, suspectam reddere, aucto-
 ritatem ipsius extenuare, & Sanctitatem Divi-
 nam ignominia exponere haud vereatur. Qui-
 dam

dam, cum maledictio illo Benedictio Spinosa;
 Prophetias ac revelationes in scripturis nihil
 aliud scelesti existimant fuisse, quam imaginatio-
 nes Phantasticas, quales Melancholicorum esse
 solent. *Alii Scripturae auctoritatem magnam*
pretendunt; facto tamen protestationem suam
falsam demonstrant: dum perspicacie sue ni-
miam confisi, multa in ea occurrere falsa, fa-
bulosa, αἰνῶτα, ἀσύμφορα, rectæ rationi &
legi naturæ directè adversa prophani contem-
dunt: omniaque Mysteria ac miracula Divina
illic descripta, ex causis naturalibus & princi-
piis physicis deducere, licet frustra, manibus
pedibusque tamen conantur improbi. Adists
Christ. Kortholti lib. de trib. Impost. M. Impr. sect.
III. §. IX. p. m. 153. §. XI. p. 160. §. XIII. p. 167.
seq. Ernest. frid. Kettneri Exerc. Hist. Pol. de
Rel. Prud. sect. p. 42. sect. p. 49. seq. Joh. Ad-
Osiand. Coll. Conf. in Dogm. Theol. Cart. Cap. II.
Th. II. p. 43. L. Paul. Gotbi praxeos spec. Eth.
Christ. Part. II. Tom. I. p. 61. Verum enim vero
semper est inter duos Hæreticos, ut loquitur
Tertullianus media, sicut Christus inter duos
latrones crucifigitur. Philosopho-mastiges ex
cæco scripturae Zelo, multa in contemptum ac
despectum philosophiæ ineptiunt; Philosophastri

*sapientiâ ac eruditione suâ turgidi, ex ceco
Philosophiæ Zelo, adhuc plura in vilipendium
S. scripturæ comminiscuntur: at*

Medium tenuere beati.

*Suus namque honos cum Philosophiâ tum scri-
pturæ debetur; huic ut generose Domina: illi
ut fidei pedissequæ. Nec Philosophiâ Scripturæ
neque scripturâ philosophiæ quid detrahit di-
gnitatis: sed quemadmodum amicus est consens-
sus, amica concordia iuter philosophiam ac
scripturam reciprocè; ita mutuâ se commen-
dant operâ; mutuis inclarescunt officiis: nullo
in loco sibi invicem refragantes.*

*Me autem quia malè habuit conscientia, cum ad-
vertissem incautius aliquando loquentes, scrupu-
lum non uni haud levem injecisse; curiosius con-
tendendo: Scripturam quandoque errare, cum
in naturalibus & Civilibus non tam loquatur,
puta ex illorû mente, ad rei veritatem, quam ad
vulgi opinionem erroneam: Itaque datâ licen-
tiâ ab Ampl. Fac. Phil. pro Gradu quid evul-
gandi, stimulis haud mollibus adductus in ani-
mum institui, Juvante Febova, impræsentiarû
hanc perstringendo calumniam in scripturam;
Concordiam sive discordem concordiam, & con-*

eordem discordiam Philosophiæ cum S. scriptura, qualitercunque ut ferrent vires, generalissime duntaxat adumbrare; adumbratamque publici juris facere. Non quod non metuerem, à multis cum truculenti seditia animi, obtritas hic obvias, mihi illico occentum iri illud phormionis ap. Ter. in Eun. Act. I. se. I. v. 16, seq.

Incerta hæc si tu postules
 Ratione certa facere, nihilo plus agas,
 Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
 Nec quod persuaderem mihi, vel cuiquam polliceri auderem me tricas illas cuivis, ita exsoluturum, ut ex asse omnium expectationi fieret satis. ad ita expoliendum omnique parte perficiendum hoc opus, limâ subtiliori mihi datâ est opus. Sed quod aggravatâ conscientia mihi temperare non potuerim, quin Disputatione hac Philologico-philosophicâ, neglectis illis quæ remoram facere videbantur, publicè invitarem alios, quibus felicius est ingenium, & majus otium, argumentis quæ meam aggravant conscientiam, ad accuratius persequendum hoc argumentum; appositisque cautelis ad cautius ac innocentius philosophandum; diligentiusque expendendos sensus scripturæ excitarem. Cordati es à barbare inhumani-

tatis consuetudine alieni lectoris est, omnia ex
 scopo aestimare; quæque desiderantur pro sua
 in me benevolentia, candore ac humanitate,
 benignius emendare, vel complere. Ut perdix
 capta in cavea; ita est cor superbi, & velut
 speculator adscendens in ruinam: nam bona in
 mala convertens infidiatur: & in electis
 imponit maculam. *Eccl. XI. 31. 32. Mea autem*
mibi Conscientia pluris est, quam id genus ho-
minum sermo. Nihil hic morari licuit quid gar-
rire improbi. Cordatis placuisse & DEO no-
stro Glorioso haud displicuisse sat fuit. Tu vero

JRRORA, JESU, HÆC AUSPICATA FIDELI
 Uberrimo Liquore!

PL. LXVIII. 8. EL. XLIV. 3.

CAPUT PRIMUM.

Quid titulus Importet: Quæque circa hunc
 controversa dilucenda erant.

§. I.

uod, Instrumentis Musicis ritè
 moderatis, auribus percipi-
 mus; hoc, collatis inter se Na-
 turæ & Scripturæ libris, se nobis quasi ocu-
 lis

lis coram contemplandū sistit: illud harmonia est ac concentus ex distinctis sonis; hoc concordia ē diversis ac in se distinctis resultans rebus audit. Idem autem esse harmoniam ac concordiam innuere videor; quia conveniunt in hoc uno conceptu universali ac utrique communi: *quod conveniant*. Illa in vocum ac sonorum; hæc in dictorum ac sententiarum *convenientia*. Hinc concordia quandoque etiam (quod à corde congruente suam trahit denominationem, & alio nomine unanimitas dicitur, quasi unius esset cordis, ac unius animi; cor enim quibusdam animus videtur) consensus consentio, item concentus dici suevit.

§. II. Quia autem in se omnino distincta sunt entia; philosophia & scriptura (α) *diverso enim modo trahunt ortum à DEO*; illud mediante Natura, per creationem; hoc mediante Sp. Sancti inspiratione per revelationem. (β) *diversas alunt sententias*; illud ex nihilo nihil fieri: hoc ex nihilo aliquid fieri affirmat. Illud nullum corpus pluribus in locis: hoc unum

unum corpus pluribus in locis esse asserit. (*γ*) *diversum habent sibi prae fixum scopum*; illud hujus: hoc futuræ vitæ summum intendit bonum acquirendum primario. Amicissime tamen inter se conveniunt, & prorsus admirando modo conspirant: non inconvenienter itaque discordem inscripsimus concordiam philosophiæ cum S. scriptura. Non quod innueremus concordiam illam esse falsam, vel simulatam, quasi hæc sibi invicem repugnarent vel in se mutuò pestem machinarentur aliquam. hoc fateantur oportet illi, qui Philosophiam scripturæ adversari, vel tantum machinari aliquid dicunt: *aut DEUM sibi ipsi esse contrarium; aut Philosophiam non habere DEUM auctorem.* Quorum utrunquæ falsissimum, prius blasphemum, posterius impium est. Conf. B. Meisn. Phil. sobr. part. I. lect. IV. qu. III. p. m. 990. Sed quia concordia, ut modo indigitavimus, superiusque jam simili ex concentu vocum diversarum declaravimus, è diversis & in se distinctis, inter se tamen conspirantibus fluere

prin;

principiis. Ita Horatius Epist. lib. I. v. 19.
ad iecium discordem dixit concordiam
rerum, quæ in se diversæ sunt, inter se
tamen conspirant:

*Quid premet obscurū luna; quid proferat orbem
Quid velit & possit rerum concordia discors?*

Sic ovidius lib. I. Metam: fab: VII. v. 430.
hanc expressit discordem concordiam,
aliquantō clarius:

*Quippe ubi temperiem sumere humorq; calorq;
Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus:
Cumq; sit ignis aqua pugna, vapor humidus
omnes*

Res creat; & discors concordia fecit apta est.
Cur ergo nobis non liceat Concordiam
Philosophiæ cum S. scriptura nuncupare
discordem. eadem hic cum illis de qui-
bus Ovidus & Horatius, conspicitur ratio.
licet diversa in se sint, & diversas quandoq;
alant sententias Philosophia & scriptura;
adeo ut simpliciter discordia videantur:
tanta tamen est illis inter se concordia,
ut nunquam sibi invicem contradicant.

§. III. Quia vero multa adducun-
tur veluti adversa, quæ concordiam
B
phi:

philosophiæ cum sacra scriptura mutuam
 turbare videntur, consultò hæc à multis
 imputata discordia vocanda fuit con-
 cors ; non alio quam quo dixit modo
 Dorias ad Pythiam ap. Ter. in Eun. Act:
 IV. sc. 4. v. 15. *tu pol si sapias quod scis nescis.*
 Non possumus nescire quod scimus; pos-
 sumus tamen quod scimus, ita contine-
 re quasi nos id nescire prorsus existima-
 rent omnes: quæ dissimulatio scientiæ est
 quodammodo inscitia, vel quasi inscitia;
 vera tamen inscitia non est. Ita discor-
 dia non est concors; ex ἀνολογία fallò im-
 putata oritur tamen hic ἐναντιοφάνεια &
 quædā quasi discrepantia sive discordia,
 quæ speciem præ se fert veræ contradi-
 ctionis; vera tamen contrarietas sive dis-
 cordia (hæc enim synonyma nobis ha-
 bentur) non est. proptereaquæ recte & non
 sine emphasi, concordem esse discordiam
 philosophiæ cum S. pandectis dicimus.
Lucanus discordem vocat concordiam,
 simulatam amicitiam, cum illum ample-
 cti & colere videmur, quem tamen taci-
 to odio prosequimur; verba ejus hæc
 sunt

sunt lib. I. de bello civili Cæs. & Pomp:
Temporis exigui mansit concordia discors:
Paxq; fuit, non sponte ducum; nam sola futuræ
Crassus erat belli medius mora.

Contra, quid vetat quin contradictiones
 illas apparentes, & heic obvias, *εναρμό-*
φάνας, quas inter philosophiam & scri-
 pturam interesse in suo cerebro finxe-
 runt multi Philosophorum, liceat con-
 cordem appellare discordiam? Patet
 hinc statim accuratius cuncta perscru-
 tanti, quid in sinu gesserit tractatio: scilicet
 illa quæ ut discordia ē latebris utriusque
 egesta oggeruntur, non esse discordia;
 sed esse tantum contradictiones appa-
 rentes; vel planè falsa & incerta homi-
 num cogitata, nec in scriptura, nec in
 natura fundata.

§. IV. Quæst. I. *Verane autem sunt atq; cer-*
ta; effata illa Philosophica, quæ ex principiis na-
turæ notis ratione eruuntur? &c Ne in incer-
 tis conciliandis operā posuisse videamur,
 rectè prius mones probanda, quod vera
 sint, &c. quæ amicissimè concordare in-
 quimus, quam rem ipsam aggrediamur.

Quod vero effata, philosophica sine
certa atque immotæ veritatis mo-
do ex principiis naturâ notis ratio-
ne rectè dextreque eruantur, vix repe-
riri quemquam autumo, qui de in-
dustria nostro hoc seculo, ubi ad fasti-
gium serè accrevêre scientiæ & artes,
inficiari ausr. Quemadmodû enim prin-
cipiorum primorum tanta est certitudo
tam in Theoreticis, videsis Clariss. Dn. Christ.
Donatum in Metaph. Reg. proœ. p. m. 282.
quam in practicis, vid. Acutiss. Dn. Conr.
Hornejum in Philos. Mor. lib. II. Cap. II.
§. III. p. m. 132. Ut homo ultrè & sua sponte
nemine monente, ex propensione instinctuque
mentis naturali (qui non magis ab illo quam
gravitas à lapide, & levitas ab igne separari
potest. vid. Dn. D. Jac. Lang. introd. Catec.
Cap. I. p. 4.) feratur in illorum assen-
sum; nec negari à mentis compote nisi
ex ignorantia affectata sive sophistica malitia,
vid. Excel. Dn. Abrah. Calovii Gnost. cap.
VII. Cam. V. p. 24. queant : ita quæ ex
principiis illis rectè & legitimè extruun-
tur fallere nunquam possunt. Deus enim
sicut

sicut in mundi primordio hominem condidit ad imaginem suam, quæ in integritate mentis & voluntatis consistebat; *cujus quasi pars in homine recens nato fuit philosophia purissima & adeo quidem perfecta, ut nec ignorantia nec ἀγνοία laboraret ulla;* ita post deplorandam illam ac universalem humani generis ἀποσάφισιν, ex ineffabili suâ bonitate ac misericordia in homine quasdam pristinae integritatis reliquias (*quæ nihil aliud sunt, quam gliscens in ignorantia tenebris, animum obsidentibus, natura lumen, seu δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι, quæ discernere potest homo, inter verum & falsum, bonum & malum, honestum & turpe.* vid. Exc. Dn. And. Thur. Inst. log. præn. Phil Cap. III. §. I. p. m. 27. & 28.) extare voluit. Ex his in hominibus, in uno quidem magis in alio minus, philosophiæ lux, essentialis illius ac infinitæ sapientiæ Divinæ simulacrum quoddam refulget; & magistra rerum experientia. innumera veritatis Philosophicæ, in libris antiquitus & nunc scriptis, monumenta nobis suppe-

ditat. Utpote quod sit DEUS, quod rerum habenas tractet, quod summè bonus, quod remunerator quod vindex, quod colendus, quod adorandus & quæ sunt reliqua in spatiosissimo campo philosophico obvia. sed quid multis? Ipsa ἀλήθεια cognitionem luminis naturæ & rectæ rationis vocat ἀλήθειαν. Rom: I. 18. Revelatur enim ira DEI ē cælo, inquit, ἐπὶ πάντας ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν τῶν ἀνθρώπων non solum Judæorū qui legem DEI acceperunt, & legis datorem offenderunt, verum etiam gentium τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. quam ἀλήθειαν? in gentibus non supponitur quidquam ad talem notitiam præter naturale lumen intellectus non enim acceperunt legem, non audierunt Prophetas: quam putas ergo veritatem, Iodes? διότι τὸ γνωστὸν τῷ θεῷ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Unde manifestum? ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφάνερωσε, & quodammodo silens, ipsis mundi operibus, loquebatur ad illos. quomodo vero manifestavit? ὅτι γὰρ ἄρα αὐτῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς

ἵσως πημάτων νοούμενα καθορᾶται, ἢ πρὸς αἰδίου ἀνὴρ
 δύναμις καὶ θειότης εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς ἀναπλο-
 γήτης. Quapropter inexcusabiles? διότι
 γινώσκοντες τὸν Θεὸν ἔχουσιν Θεὸν ἰδοῦν, ἢ εὐχα-
 ρίστησαν ἀλλ' ἁμαρτανώθησαν ἐν τοῖς διαλογισ-
 μοῖς αὐτῶν & v. 28. ἔχοντες ἰδοῦν τὸν Θεὸν
 ἔχοντες ἐκὶ γνώσεως non cogitarunt, non cu-
 rarunt, non probarunt, non visum est eis
 DEUM in notitia retinere: sed spreverunt
 cognitionem DEI; neglexerunt hic recte
 rationis iudicium; ibant illud extinctum
 quantum poterant, nec speciosis mundi
 speciebus invitati sunt ad instinctum de
 DEO innatum vel ut vocat D. Jac. Lang.
 in Introd. Catech. cap. I. p. 4. impetum il-
 lum naturalem quo feruntur homines ad pra-
 bendum assensum intellectui nude precipienti
 id, quod nomine DEI significatur, sine aliqua
 disceptatione, quod sit DEUS; ad ulterius qua-
 rendum rerum omnium creatorem.
 hinc verbi ult. dicuntur cognovisse δι-
 καίωμα τῷ Θεῷ, i. e. scivisse injustitiam,
 malitiam, scortationem &c. esse mala &
 eos qui talia faciunt dignos esse morte,
 ὅτι οἱ αὐτοὶ πράσσοντες ἄξιον θανάτου
 εἶσιν

dicir. Verum tamen ea non solum *face-*
re, sed etiam facientibus ultrò consentire.
 Qui poterat clarius dici in confirma-
 tionem luminis naturalis? evidenter hæc
 jam evincunt & naturale aliquod lumen
 & ex isto lumine rectam ratiocinatio-
 nem, seu facultatem rectè ex iis ali-
 quid deducendi, adhuc post lapsum re-
 stare; tam ad rerum naturalium verita-
 tem indagandam, quam DEUM ipsum
 quodammodo cognoscendum; à majori
 enim ad minus argumentor: si suppe-
 tebat recta ratio de divinis quadantenus
 judicandi, multo magis in naturalibus
 & naturalium scientia reliquum erit re-
 ctum judicium. quæ sensibus sunt ob-
 via, facillioris semper sunt indaginis. sed
 unde etiam est *συμμετρύσα* illa *συνείδησις*
 quæ Cap: 2. 15. gentibus adscribitur
 nisi ex recta ratione, & recto ratio-
 nis judicio? ubi nullum est rationis ju-
 dicium, de eo quod agendum vel o-
 mittendum erit, ibi conscientiae nullum
 est testimonium. Ignoti enim ut nulla
 est scientia, ita nulla testificatio esse po-
 test

test. λογισμὸς ὡς κατηγορῶν καὶ ἀπολογούμενος,
rationcinatio accusans & defendens ecquid est
 aliud quam recta ratio? certè λογισμὸς
 ratio est sive ratiocinatio & rationis ju-
 dicio: judicium autem seu λογισμὸς ac-
 cusans improbitatem, & defendens at-
 que approbans honestatem, rectum uti-
 que judicium & recta ratio est. Jam ver-
 bo: si post lapsum nulla superesset recta
 ratio, nullum rectum judicium, quid-
 tum interesset brutum inter & homi-
 nem? Nonne homo rationalis, recta
 ratione & sana mente præditus, hoc
 posito foret non sanus & irrationalis?
 DEUSq; non veritate homines sæpius
 convicisse flagitii Tit. I. 12. 13. deduxisse
 ad suam notitiam Act. XVII. 23. 27. &
 instituisse ad bonos mores I. Cor. XV: 33.
 absurde dicendus esset.

§. V. Quæst. 2. *Licetne vero ex sacra scri-
 ptura etiam philosophis, sua probare effata,
 atque ex hac rerum inquirere veritatem?*
 Quid ni? modo obvia sint. Si ea, scilicet
 philosophia, in scripturis comprehendatur,
 quâ fronte, aut possit, aut debeat reprobari,

non video; ait Excell: Dn. D. Enev. Sue-
 nonius in Gymn: capiendæ rat: Exer:X.
 §. XIII. c. 5. p. m. 343. Nemo testimoni-
 um Divinum de aliqua re sine blasphe-
 mia, falsitatis arguere potest. *Nec qua-*
naturâ nota sunt, sine revelatione in scriptu-
ris; scribi, tradi, aut disponi debebant; sed me-
diante singulari spiritus sancti, ductu, instin-
ctu & suggestione. Paulus curam habebat mi-
nisterii sui & depositi sibi concrediti, interea
tamen nec vestimenta, œconomiam quod
lapit, quibus indigebat, volebat abjecta, quo-
rum ex inspiratione meminerat, ait Celeber:
 D. Kil. Rudraufius ad locum 2. Tim. IV.
 13. in sum: Theol. Thet. Cap. III. §. 4. p. 23.
Sed dicis: perverse eos agere, qui controversias
merè Philosophicas, scripturæ sacræ autoritate
dirimere student, & verbum divinum, quod
regula est fidei atque morum, convertunt in
alienos & profanos usus. R. Verum perverla
mens, perversus animus. Alienum ab o-
mnî ratione videtur eum perverse age-
re qui controversias philosophicas, te-
stimonio divino adducto & in scripturis
obvio, dirimere studet. Ut DEUS à ne-
 mine

mine alienus est, ita nulli verbum DEI alienum. Nec putandum omnia in scripturis Theologia esse. Præcipua Theologica sunt. Nonnulla Juridica, Chronologica, Physica, Ethica, politica &c. adeo ut ea sit libri hujus, communis sc. amplitudo, ea profunditas, ut omnium scientiarum Professores ibi inveniant, *quæ in suum convertant succum & sanguinem*, ut loquitur Sperl. Omnia autem in DEI honorem refert: *omnem etiam cognitionem*, ut tatur D. Lang. in Introd. Catech. cap. XII. p. 62. *à DEO & in DEUM deducit*. Sed tuo etiam indicio, quasi forex peris miser, cum applicatione scripturæ S. ad philosophiam dicis verbum divinum converti in alienos & profanos usus. Quasi philosophari in se esset profanum vel philosophia non esset donum DEI & illum non haberet autorem? *Dicis: scopum tamen & intentionem in scripturis non esse res naturales describere?* sed non est sine ratione, quod asserant multi spirit. S. præter intentionem primariam, conversionem sc. hominum, habuisse etiam secundariam; ut informatio-

nem in foro politico, in statu œconomico, in Chronologia &c. Hæc namque uno quasi indivulso nexu cohærere videntur; app. sed caute & suo modo Matth. XXII. 39. mutuo sese non raro arguentes. Ut: si aliquem videas veritatem rerum physicarum in script: petulanter in dubium trahentem, certò colliges illum contra rationem impia & blasphemam omnino de sanctissima & veracissima voluntate ac Essentia divina cogitare: vel si quem animadvertas, *qui turbulentum & importunum vite civilis membrum se gerat, tutò judices, licet*, inquit D. Sam: de Pufend. in de off: Hom. & civ. præf. §. 9. *Religionem Christianam intra labra tantum ipsi habere, cor nondum penetrasse.* Posito, quod Sp. S. intentio non sit res naturales describere. Quid tum? in omnibus tamen *que de rebus naturalibus producit, fidem meretur.* Videsis M. Adam Erdman miri philologiæ S. part: I. p. 295. *Nec si DEUS sibi non proposuit per scripturam & in scriptura pandere philosophiam, disciplinarum philosophicarum semina & propositiones,*
pro-

propterea de rebus philosophicis non est locutus
 vere. Decet enim DEUM in nullo falsum loqui,
 inquit D. Joh. Ad. Osiander in Colleg.
 Confid. in Dogm. Th. Cart. Cap. II. Th. I.
 p. 25: *Ille pote qui pura & immutabilis & eter-*
na est veritas. Absurdum est, inquit Excell:
 D. Calovius, in Crit: sacræ Tract: II.
 memb: II X: §. 198: p. 736. *Spiritum san-*
ctum, quavis specie & quocunque demum præ-
textu id fiat, errori obnoxium reddere. &c.
 Quomodo quis persuadere sibi possit,
 ὅτι πνεῦμα τῆς ἀληθείας Joh. XV: 26. ὃ φ' ἔ
 φερόμενοι ἐλάβησαν οἱ ἅγιοι Θεὸς ἐν ἑαυτῷ, fal-
 sa & erronea unquam inspirare potuis-
 se? repugnat illud majestati, sanctitati
 & veritati illius. *Dicis autem: Normam con-*
troversiarum philosophicarum esse naturam
non scripturam; & μετέβασιν committi eis ἄλλο
γίως hac ipsa citatione: probantur quippe ex
alieno principio, non proprio ac domestico. R.
Norma controversiarum philosophica-
rum est natura; Naturæ vero Dominus
non raro in scripturis interpretem agit
naturæ: intellectus autem noster in apprehen-
sione sæpe fallitur; Unde hic minime isti a.

(liber sc. scripturæ & Naturæ) *verissime* ut inquit Excell: D. Calovius in Gnost. Cap. 2. Can: I. p. 6. *fundamentum omnis cognitionis sunt. Qui lumine scripturæ sunt privati, vel etiam seiplos privant, multo infelicius ac periculosius, ne in devia abripiantur, insistant philosophantes. Quocirca mihi sanè, inquit modo memoratus Exc: D. Calov: in Præf. Metaph: Div. p. 117. nihil antiquius, nihil potius quam supernam lucem sequi; sine qua omnis nostra in literarum studiis peregrinatio, teste quoque Scaligero, tantum est miserabilis quedam erratio. Lucem autem supernam sequi non possumus nisi ubique Naturam & scripturam respexerimus: Unde non prius in devia abrepti fuerunt alii, quam vel alterius vel utriusque ductu destituti. Pars eorum nec naturam nec scripturam attendit, sive naturâ cæca, sive aliorum autoritate excæcata; Pars Naturam respexit unicè; scripturam consulere vel non potuit, vel non voluit; cujus causam perorat sive simplex sive affectata ignorantia. Hinc tot errores, tot hereses. Aristoteles Philosophorum princeps facile excusatur, quia alte-*

so quidem oculo res in natura representatas
 observavit perspicacissime; altero vero quo res
 in scriptura revelatas intueri debuit, plane
 destitutus fuit. At qui hodie in tanta luce non
 nisi uno illo utuntur oculo in *Deveia* tran-
 scendentium videant ne altero semet ipsos pri-
 dent, aliosque cæci ductores in errorum præ-
 cipitia deducant vel seducant. De aliis phi-
 losophiæ partibus etiam ejus judicio, ut
 pater, idem omnino est judicium. Nec
 cum μεταβάσις sit eis ἀλλο γένος, sive saltus
 ex una materia in aliam, ex uno obje-
 cto in aliud; neq; modus considerandi di-
 versus est, principium licet sit peregri-
 num non domesticū. Distingui. enim (a)
 inter principium essendi à quo aliud dependet
 in esse suo, & cognoscendi, è quo tanquam
 notiori aliud innotescit. Vid. Sperl: Exer-
 cit: Phys: Exerc: II. Th. II. p. 297. nihil
 autem interest unde aliquid cognoscatur, ju-
 dice Clariss: D. Mejero in Gnost: Part:
 Gen. Cap. I. Sect: III. probl: I. p. 55. Quo
 scriptura docet modo solem oriri cum
 calore, pardum non mutare colorem,
 eodem etiam modo asserit Philosophus.

tran-

transitus à genere ad speciem, non est à genere in genus aliud, ut ex ipsa vi vocabulorum μετὰ βάσιν &c. apparet. Distingui, etiam (β) inter principium verum ac proprium. Quanquam scriptura sacra non sit ἀρχὴν principium philosophicarum conclusionum; tamen si dogma quoddam philosophicum in scriptura vel rejicitur vel illustratur, licet omnino illud dogma, asseverante Acutiss: D. Job. Ad. Osiandro in Exam: Censuræ Wittichianæ p. 22. vel rejicere vel admittere ut Consonum suprema veritati. rationem post pauca hanc suppeditat: cum spiritus sanctus non tantum autor sit veritatum Theologicarum in illa comprehensarum, sed & philosophicarum. Distingui. (γ) inter principium adequatum & inadequatum; item principium totius habitus & conclusionum in habitu. Posito quod scriptura sacra non sit principium totius habitus philosophici: aut enim spiritus sanctus respectu philosophiæ tum esset principium primum, aut secundarium: non primum quia tale est respectu conclusionum supernaturalium; nec secundarium, quia tum ipsi

ipsi præferendum esset lumen naturæ, & scriptura sic efficeretur ancillare principium, adeoque ministra philosophiæ: potest tamen esse principium conclusionum quarundam in habitu philosophiæ, præscindendo à respectu primarii & secundarii. vid. D. Joh. Ad. Osiandri Collegium Physicum Cap. I. p. 77. seq. sc. ut eminens & dignitatis principium. *Notandum obiter & illud est, inquit Clariss. D. Mejerus in Gnost. Part, Gen. Cap. II. Sect. II. Ax. III. p. 87. scripturam quoque nonnunquam esse principium posse, & quidem ubi de rebus philosophicis aliquid continet, non tamen ut adequatum & proportionis, sed ut eminens & dignitatis principium est accipiendum; idque ob veritatis divinæ quam continet eminentiam. Atqui dicis tamen: In natura patefacta immediate ad DEUM recurrere, est præ incitiam librum à DEO apertum claudere. Sed intelligendum illud axioma (α) inclusive non exclusive. Deus enim autor est utriusque libri naturæ & scripturæ, primum constituens, primum mensurans. In his libris radicantur & fundantur omnia, ut loquitur*

Mej. in Gnost. p. 75. quacunque ab intelle-
 ctu nostro sciri ac cognosci possunt. *DEUS* est
 fundamentum constitutum, inquit D. Ca-
 lovius in Gnost. p. 6. bini à *DEO* aperti
 libri radicale. Uterque veritatem habet in-
 fallibilem; nec *DEUS* per creationem manife-
 statur, opponendus *DEO* per verbum sese re-
 velanti. Legendus itaq; est liber naturæ;
 neque tamen turpe sibi ducet quisquam
 librum quoque scripturæ consulere, &
 quid moneat non negligere: nam *hæc*
tibi facienda sunt, neque illa omittenda Math.
 XXIII. 23. Multarum rerum cognitio, con-
 testante suo ævo Celebratiss: D. Andr.
 Kellero in Exam: Log. Phot. Procæ: lect:
 II. Memb: II. Can. I. p. 18. *è sacris literis*
hauriri potest, quæ à Philosopho ut philosopho
obscurè solum cognoscuntur; multæque sunt as-
sertiones de rebus etiam naturalibus ex scri-
ptura certæ, apud Philosophos vero lumine
scripturæ non adjutos dubiæ; vel etiam
plane ignotæ: Dari aquas supra cœle-
stes apud Physicos ex sensu & ratione
ignota res est; ex scriptura quid & qua-
les sint certa ac indubia. Mundum esse
 ab

ab alio, nempe Ente infinito ex ratione notum est: quod vero in tempore conditus sit ex nihilo ex scriptura discimus. *Nemo tam stupidus est, ut loquitur D. Sam. de Pufend. in Præk. §. 10. de off: Hpm: & Civ. quin in se ipso inordinatos ac in devia tendentes affectus deprehendat: tamen nisi divina lsteræ pralucerent, nemini jam constare posset illam affectuum rebellionem per culpam primi hominis provenisse.* Naturâ notum est, unicum tantum ens infinitum & æternum esse, à quo omnia cætera dependent: *scriptura non solum variis in locis infinitatem & eternitatem DEI depradicat, verum etiam teste D. Lang. in Introd. Catech. Cap. XII. p. 57. explicat quomodo & quo ordine res ceteræ ab eo create sint & dependeant.* Cur lubentes ergo & hilari prorsus fronte, non amplectamur, cum naturæ Dominus in scripturis sese offerre nobis interpretem, & suo testimonio sublevat infirmitatem nostram? Nihil ego obesse puto, quin istud facere liceat; modo iustus hic servetur ordo: quod (β) ad axioma adductum observes, oportet.

Quidam aliquid demonstraturi statim prima voce ad DEUM recurrunt, & nil nisi sacra docent. *Aliz* scripturas prorsus respuunt, rigide contendentes illas non hic esse advocandas in subsidium nostræ sententiæ, nec opus esse ut vel consulantur. Utrumque in vitio ponitur. Mediâ igitur viâ incedendum. Interroganti: *Cur homo sit disciplinæ capax?* si quis rege-
rat: *Quia DEUS ita voluit; non hominis ille,* iudicio Clariss. D. Mejeri in Gnost. Part. Gen. Cap. II. lect. II. Ax. III. p. 86. *Sed bruti moveret discursum, id est nullum.* Hoc ergo procedendum modo, ut dicatur: quia est anima rationali præditus: Sed cur hoc? quia homo est. At cur, inquis homo est rationalis? quia esse hominem & non esse rationalem, in adjecto involvit contradictionem. Quod si pergas curiosus, cur hoc sit contradictorium? Ipsa veritas in dato responso acquiescendum jubet, quia DEUS (*quo de unice valet, αὐτὸς ἔφα*, asseverante D. Calov. in Gnost. p. 6) dixit & hominem esse rationalem voluit, cujus

Sit pro ratione voluntas.

Verum *dicis*: si conclusiones philosophicas licet probare ex scriptura, sequitur quod cadant, *non sub scientiam sed sub fidem*. R. Cæterum non video consequentiam. Quædam in scripturis sunt natura nota; quædam non. sic in ipso DEO nostro glorioso duo sunt (a) *ὁ γινώσκων τὰ θεῶν* (β) *ὁ ἀγινώσκων*. hoc sola tradit scriptura, illud scriptura & philosophia. Posito quod cadant non sub scientiam sed sub fidem, cum non possint ex causis suis naturalibus demonstrari, quid inde periculi esset metuendum? *Quæ fide tenemus, certissime cognoscimus; longe etiam certius, quam eas res, quas sensu & ratione percipimus.* Confer. Excell. D. Balth. Meilnerum, in *Philos. sobr. Part. III. sect. I. Cap. VIII. qu. IV. p. 681.* Sed quid opus est credere, tandem inquires, in philosophicis? De hoc pluribus in progressu. verbo nunc: Est hoc argumento intellectum nostrum tam spissis obductum nebulis, ut in naturalibus etiam ad multa nunc post lapsum cæcutiamus: ideo-

que ad consequendam veram rei notitiam necessum esse ut credamus.

§. VI. Qu: 3. *Verane autem sunt omnia & singula in scripturis S. ut illic informamur?*

R. Quod verissima sint omnia & singula, ut scriptura dicit & nos informat, ex adductis patet. Ut vero lucem dictis sceneremur, tria qua possumus brevitate, contemplanda sistimus. (N) quod scriptura sacra, quam nos Biblia vocamus, sit omnino opus sacrum, à DEO profectum. (2) Quod omnia omnino, illic obvia, sint à DEO. & denique (3) propterea non possint non esse infallibilia. Venio ad scripturam sacram, inquit D. Per. Dan: Hvetius lib: I. Cap. VIII. p. 82. de Conc. Rat. & fid. probaturus membrum (N) *quam ut, Ecclesia proponente & declarante per fidem, credimus autorem habere sp. sanctum & DEI verbum esse, ita per rationem aspirante cœlesti aurâ, intelligimus divinum esse opus, neque tale quidquam humanâ industriâ confingi potuisse. Id nos fuse probavimus in demonstratione nostra Evangelica hoc precipuo argumento, (Cont: ipsū*

ipsum Autorem citatum) quod plurima in ea extent prophetica vaticinia; omnis autem prophetica facultas à DEO sit. Quo argumento in pari causa usus est Origenes adversus Celsum, & Augustinus sæpè, & alii patres plerique. Sed & immensa præterea doctrinæ, ubertas, qua mundi ortus, rerum principia, arcana natura, accurata orbis & humani, generis historia, lex præterea pietatis & ob servantia in DEUM lectissimis præceptionibus tradita, morum emendatio, vitiorum, interdictio, commendatio virtutis, ac reliquæ operis hujus dotes, ab aliis sæpissimè quidem, sed nunquam satis celebratæ; cælestem spirantem afflatum, nec quidquam mortale sapiunt. Quod & à priscis disciplinarum magistris, solius rationis ductum sequentibus agnitum est; ex quorum suffragiis non leve etiam accedit incomparabili huic operi momentum. & post pauca: quamobrem singularis illa laus est scriptura sacra, quod divinitas ejus & dignitas cognoscitur per fidem (puta humanam & probabilem ex testimonio Ecclesiæ) sine scriptura; & per rationem ex ipsa scriptura, ac consentiente ætatum omnium sequentium testimonio.

Simonio. hæc ille. D. v. Jacobus Lang.
 in Introd. Catech. ostensa Cap: VI. in-
 sufficientia luminis naturæ ad docendum
 verum DEI cultum; perlustrat Cap: VII.
 Variarum gentium religionem ad inve-
 niendam veram; & probat deinde divi-
 nam hujus scripturæ sacræ autoritatem;
 Cap. VIII: ab ejus antiquitate; Cap. IX.
 ab *avtentiâ* sacrorum scriptorum, quod
 in favorem alicujus non declinaverint à
 veritate; & cap: X. ex miraculis in illa
 descriptis: Tandemque Cap. XII. p. 57.
 provehitur in assensum rerum à fide so-
 la dependentium hujusmodi argumen-
 to: *Quæcunque scriptura ea dogmata, quæ lu-
 mine naturæ quodammodo nota sunt, non so-
 lum cum eo congruenter, sed etiam pleniori &
 perfectiori modo tradit, quam ut potuisset solo
 luminis naturæ beneficio fieri, illa scriptura,
 adeoque dogmata ipsa, autore & directore DEO
 sunt tradita: Atqui sacra scriptura &c. Er-
 go. Et rursus p. 59. Quæ scriptura perfecte
 & absque omni errore tradit ea, ad quæ qui-
 dem naturalis cognitio quodammodo attingere
 potest, sed tamen nihil determinare: postquam*
vera

vero aliunde determinatum est, non tantum
 non habet quod opponat, verum etiam videt,
 quam amice congruant cum naturali cogniti-
 one; illa scriptura non solum fidem meretur in
 reliquis, quæ remotiora sunt à cognitione na-
 turali: sed etiam prodit se non ingenio huma-
 no, sed inspiratione divina concinnatam esse.
 Subsume: Ergo. Sed quia adhuc sub judi-
 ce lis nobis est an vera sint quæ philoso-
 phica in scripturis habentur; quæ v. ille
 Cap: XII. adducit argumenta infallibi-
 lia, divinitatem spirantia, ex operatione
 sp. sancti in cordibus nostris, sunt pure
 Theologica: nobis vero non licet esse
 Theologos: consultissimum itaq; reor, si
 vestigiis Celebratiss: D. Aug: Pfeifferi in-
 sistamus, & collatis inter se omnibus o-
 mnium populorum libris sacris, aliisque
 illis remotis, probemus nostrum divi-
 nitatem maxime sapere. Ita autem il-
 le in Ewang. Aug: Apfels Erweckung
 p. 19. postquam ex ratione ostendisset
 DEUM omnino esse colendum: Du must
 aber gestehen / daß du dir selbst gelassen nicht
 wissest / wie GOTT von dir wolle geehret seyn?

Götter nun dir selber einen Gottesdienst erwehlen/
 so kannst du nicht wissen / ob solcher dein selbst erwehl-
 ter Gottesdienst ihm auch angenehm seyn werde?
 denn ein jeder Herr will ja bedienet seyn / nicht
 nach den Sinn des Dieners / sondern nach seinem
 eigenen Sinn. *Conf: Mat: I. 6. seq.* Nun wohl-
 an / so mustu ja **GOTT** zu trauen / er
 werde so gütig gewesen seyn / und seinen willen /
 wie er von dir wolle bedienet seyn / geoffenbahret
 und sich damie heraus gelassen haben; denn ein
 Herr sagt ja seinen Dienern / was er von ihnen
 haben will / und sagt ers gleich nicht allen *in indi-*
viduo, so sagt ers doch etlichen / bey welchen sich
 die andern Raths zu erholen haben: also weil
GOTT der Herr unterschiedliche diener in der
 Welt hatt / so wird er ja so gut gewesen seyn / und
 seinen willen / wie er wolle bedienet seyn / ob gleich
 nicht allen und jeden Personen oder *Nationen*,
 doch einer und der andern *Nation* und etlichen
 gewissen Personen geoffenbahret haben / und muß
 also Gottes geoffenbahreter wille bey einer *Nation*
 in der Welt zu finden seyn / entweder bey Heyden
 Jüden / Türcken oder Christen / denn mehr
 Böcker wissen wir in dieser welt nicht / die sich der
 Göttlichen offenbahrung je gerühmet. Bey den
 Heyden kans nicht seyn / denn die schlagen woll
 tausenderley Götter und Gottesdienste vor / in
 ihrem

ihrem munde ist nichts gewisses p/. V. 10.
 Ihr vermeinte Götter werden auch von den flüg-
 sten unter ihnen so beschrieben / daß man sie nicht
 gerne für eheliche Menschen / geschweige denn für
 Götter könnte passiren lassen; So ist auch mäh-
 lich ein heydnischer Gottesdienst nach dem andern
 verloschen / daß man also augenscheinlich gesehen /
 daß ihr weret nicht aus GÖT gewesen, da hin-
 gegen die Heil. Schriffe von keinem Menschen hat
 können gedämpfet werden. Act. V. 39. Die Jüden
 halten das Alte Testament in ihrem Talmud vor
 Gottes Wort (*ubi vero à sacra scriptura dis-*
sentiunt, impia, blasphema, absurda, supersti-
tiosa & frivola de DEO rebusque divinis nar-
rant; teste hoc eodem D. Aug. Pfeiffero
in Crit. Sac. Cap. XV. sect. I. §. 15. p. m.
366.) Die Türcken halten in ihrem Alcoran
 (*qui nihil revera est nisi farrago & Rhapsodia*
è scriptura plerumque depravata, & fabulis
Talmudicis intermixta, sine judicio convasata;
falsa fabulosa, absurda, impia & frivola
plurima continens, judice hoc eodem
D. Pfeiff: in Crit. S. Cap. XVI. sect. I. §.
II. p. 410.) beydes Altes und Neues Testament
 vor Gottes Wort; (*à Judæis vero in Vet.*
& Christianis in N. T. corrupta clami-
tant

tant; sur. 4. vid. cit. Pfeiff: Crit. S.) und geben also der Schrifte die *possession* und *prescription*, daß man solcher gestalt sagen kan: *pereat Talmud pereat Alcoranus, triumphet S. scriptura.*

Supereft ergo quod nostra sacra scriptura fit absolute sacra, ipsaque scriptura DEI; qua DEUS suam voluntatem nobis revelavit; utpote maxime congruens majestati, sanctitati & veritati divinæ: aliis illis multa narrantibus blasphema & absurda de DEO, quæ mens sana Enti summo & purissimo nullatenus convenire statim deprehendet. app. itaque Bar. IV. 4. Sic autem perspecto scripturam S. five Biblia nostra esse omnino ipsam scripturam DEI, necesse est jam, quod ad membrum (2) nota, *totum illud opus quantum quantum est, esse Divinum*; omniaque illa, quæ illic continentur esse à DEO profecta. Non enim credibile est, quod passus fuerit DEUS aliena quempiam suis commiscuisse. Perfectissimi agentis opus non potest unquam esse imperfectum. Cum DEUM sibi sistit mens; ut perfectissimum, omnisque perfectionis fon-

fontem eum concipit; ita ut non tantum
 omnes omnino creaturarum perfectio-
 nes modo eminentissimo & perfectissi-
 mo contineat, vi illius triti natura notis-
 simi principii: *quicquid est in effectu præ-*
existit in causa: Verum etiam ut hinc
 fluat, quod non potuerit quidquam non
 perfectum produxisse; juxta illud Syr. IX.
 24. *Opus collaudat artificem suum.* Opifices
 haud libenter opus aliquod mancum ac
 imperfectum evulgare volunt; multo mi-
 nus censendum est à DEO aliquid profi-
 cisci potuisse, quod cum perfectione ipsi-
 us non conveniret. Quod si v. omni parte
 non esset adeo perfecta in suo ordine S.
 scriptura, autoritas ipsius facile in dubi-
 um traheretur. Exemplum nobis suppe-
 ditat Reverendiss: D. D. Joh. Gezel. sen.
 in Encycl. Synopt. Astro. m. p. 326:
 foretque incertum homini præsertim
 gentili; imo posset etiam Christiano in-
 firmæ fidei, in tentationibus multum
 vexato dubium exoriri: an hæc scripta
 revera sint divina, & non depravata. In
 DEUM enim quod nulla cadat imperfe-

etio facile deprehendit. Sed est etiam ipsa scriptura, quam modo jam evicimus à DEO profectam, hic idoneus sui ipsius testis. Luculentissime autem exinde patet, quod *πᾶσα γραφή* apex atque litera *θεόπνευτος* 2 Tim: III. 16. *ὅτι γὰρ θελήματι ἀνθρώπων*, suas hypotheses immiscente & de suo aliquid contribuyente, *ἡνέχθη πότε προφητεία. ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι (αἱ) ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεῶ ἀνθρώποι* 2 Pet: I. 20. 21. adeo ut non tantum res quæcunque sint divinitus inspiratae & intra conceptum ac in conceptu divino prolatae 1 Cor. II. 16. 1 Pet. I. 11. 2 Pet. III. 15. sed etiam ipsissima verba, quæ DEUS indidit sanctis *בפיך נתתי דברי בפיך* Jer: I. 9. & in os sanctorum posuit *בפיך דברם* Es. LI. 16. sint ex eadem inspiratione specialissima divina ac ductu ineffabili Conf: Ex. IV. 16. calamo fidelissime excepta Conf. Ps. 45. 2. Ap. I. 12. 19. His positis non difficile jam erit ad membrum denique (1) accuratius cuncta perscrutanti colligere; *omnia* sc. quæ in scripturis revelata sunt, ut de DEO

DEO, rebusque divinis, sic de aliis omnino esse in se verissima, certissima & prorsus infallibilia. Nam ut DEUS non potest nescire, quodcunque in mundo fuit, est aut erit; quomodo enim quidpiam si vel vilissimum fuerit, persistat DEO non servante aut sustinente? Quomodo vero servabit vel sustinebit, quod esse in rerum natura nescit? Ita non potest aliter velle aliquid affirmare de rebus quam ut sunt, erunt, aut fuerunt: tanta enim est perfectio sanctitatis, id est, veracitatis & bonitatis in voluntate divina in omnibus, ut ulla ratione fallere nesciat: imo ut ne fautor quidem ullius unquam falsiloquii, ne dum mendacii cuipiam existere queat. Conf. etiam 1 Pet. I. 22. *Verus namq; est DEUS & verax in omnibus; & adeo summe verax, ut fallere nescius sit & mentiri: prorsus non possit: nec enim deficere potest à voluntate ejus*, inquit Dn. Joh. Scharfius in Pneumat. lib. II. Cap. 3. p. 71. *cum sit reipsa τωβ.* Ergo veracissimus sit DEUS in omnibus oportet. Quod si itaque DEUS in scripturis quandoque de rebus etiam natura

turalibus ac civilibus, ex occasione fuerit locutus (de rebus supernaturalibus nemini Christianorum est dubium) necesse est, ut etiam illa ceu prorsus infallibilia & certissimæ veritatis amplectamur? Conf. Rom. III. 3. 4. Est namque sorites hæcce ex adductis jam invicta: *Quicquid in scriptura continetur id DEUS revelavit.*

Quicquid DEUS revelavit, illud infallibiliter est verum.

Quod a. infallibiliter est verum, id quocunque prætectu dicas fallere nescit.

Ergo quicquid in scriptura continetur, id quocunque prætectu dicas fallere nescit;

§. VII. Qu. 4. Licetne vero ex Philosophia scripturæ effata probare, salva hujus auctoritate? R. Quid ni? Cum uno aliquid contueor oculo, inquit D. Pet. Dan. Hvetius de conc. rat. & fid. lib. I. Cap. VIII. p. 85. mihi aliter exsculpi necesse non est. Si quis rationibus probare instituat existentiam DEI, nil detrahabet de jure fidei, per quam eadem credenda est. Sed distinctius ad quæsitum: probatio vel fit per rationes apodicticas & cogeni

cogentes, ex quibus firmus ac immotus
 oritur assensus: Vel per rationes pro-
 babiles, ex quibus aliquod dogma fit ve-
 rifimile, cui tamen contradici possit. Scri-
 pturæ vero effata vel sunt consideratio-
 nis Theologicæ vel Philosophicæ. Theo-
 logicæ rursus vel sunt puræ fidei ac me-
 ræ revelationis, adeoque Theologiæ pro-
 pria, qualia sunt: *DEUM esse trinum,*
DEUM esse hominem &c. Vel sunt mixtæ
 & partim ex revelatione divina, partim
 lumine naturali & principiis rationis b.
 e. philosophia cognoscuntur; ut *DEUM*
esse bonum ac sapientem, esse unum, Mundum
esse ab alio &c. Quæ sunt mera revelationis,
 non possunt ex Philosophia sive naturalibus suis
 principiis cogentibus ac necessariis rationibus
 adstrui; sunt namque Mysteria supra o-
 mnem rationem, nec nisi revelatione di-
 vina innotescunt. Possunt tamen hæc quo-
 que, postquam veritas è scripturis probata
 fuerit, rationibus philosophicis, licet probabili-
 bus tantum, adstrui; Sic; resurrectio mor-
 tuorum est articulus fidei proprie di-
 ctus, nihilominus potest, non dico pla-

ne & distincte, quod Bernhardi Varenii
 Informar. de diversis gentium religion:
 p. 242. videtur innuere, sed dumtaxat
 confuse & *verisimiliter*, teste D. Kessler
 in Exam. Log. Phot. Proœ lect. II.
 Memb. II. Can. IV. p. 26. *probari* ex i-
 psa philosophia. vid. Cl. Phil. Dn. Jac.
 Mart. lib. 2. exerc. Metaph. exerc. 2. theor.
 7. *Vel* ut loquitur D. Meisnerus in Phil.
 sobr. qu. gen. præm. p. 25. & post illum
 D. Enev. Suenonius in Gym. Cap. rat.
 Exerc. X. *Potest in his etiam, quoad mo-*
du
modum tractationis, quoad illustrationem à simi-
libus, & quoad rationes secundarias tuus esse
 usus philosophiæ: *tum ratione nostri*, ut vi-
 deamus revelatæ veritatis quædam ve-
 stigia vel simulacra etiam ex natura peti,
 & simul appareat naturalium notitia-
 rum per revelatum verbum confirma-
 tio; *tum ratione adversarii athei*, ne Phi-
 losophia dici possit adversari Theolo-
 giæ, nec fideles accusari, quasi fidem
 amplectantur, quæ sit absurda, contra
 omnem naturam & rectam rationem,
 adeoque ipsi stolidi sint & irracionales.
 Vide

Videsis D. Kessler. in Exam. Log. Phot.
 Proœ. sect. II. Memb. II. Can. IV. p. 27.
 & Memb. IV. Can. VI. p. 44. D. Scheibl.
 Meraph. Proœ. Cap. V. & VI. p. 10. seq.
Quæ vero ex lumine natura cognosci & in Phi-
losophia quoque doceri possunt, nec sunt meræ
revelationis, illa etiam rationibus philosophi-
cis probari & ex Philosophia demonstrari fir-
miter possunt. Repugnat enim quæstio-
 nem non meræ Theologicam sed etiam
 Philosophicam esse, & tamen non pos-
 se ex ratione seu Philosophia probari.
 Sic ipsa S. scriptura præeunte, quæ hoc
 modo confutationis contra idolorum va-
 nitatem oritur Ps. CXV. 4. seq. CXXXV.
 15. seq. Eccl. XLIV. 9. seq. Jer. X. 3. seq.
 Sap. XV. 15. seq. Bar. VI. 4. seq. contra
 Gentiles, qui suam superstitionem tan-
 quam verissimam & antiquissimam re-
 ligionem Christianis obtrudere satage-
 bant, argumentati sunt olim S. Patres.
 adis D. Musæum de usu princ: rat. lib.
 II. Cap. II. §. XIV. p. 331. Adhibentur
 autem à nobis probationes etiam hæ
 Phil: in Theologia non ex necessitate;

omnia enim in scriptura continentur;
 quæ ad salutem consequendam necessaria
 sunt: Joh: XX. v. ult. & Tim. III. 16.
 &c. *Sed ex abundanti; ut secundariæ non ut
 principales, sc. ratione dignitatis non ordinis.*
 servanturque tamen & servantur ætatem
 distinctæ inter se disciplinæ, Theologia
 & Philosophia, quoad præcepta; ne stu-
 diorum fiat confusio, neve mixtio Theo-
 logiæ ac Philosophiæ â quoquam inten-
 tari queat. Conf. Meisn. & Kessl. supra
 citatos. *Quæ autem Philosophica sunt plane
 considerationis, illa omnino ex Philosophia, pro
 captu intellectus nostri, suis rationibus, pro-
 banda, confirmanda & illustranda sunt.* Sic
 tamen in his etiam cautio semper, ne
 quid in fraudem scripturæ, ignomini-
 æ in sanctitatis divinæ, & veritatis ejus-
 dem ludibrium obrepit nobis, nostra-
 que culpa paulatim deinde, late tamen,
 instar canceri, ut sæpe curru retrogrado
 fieri solet, serpat malum immedicabile.
*Hereticorum magistris omnis commeatus &
 omne viaticum subtrahendum est; nec ulla i-
 p̄sis præbebit subsidia Philosophia vid. Calov.*
 Me-

Metaph. Div. Præf. p. 123. & Meissn. Phil.
sobr. Part. I. p. 993. *Theologia est regina o-*
mnium facultatum ac disciplinarum, ad cujus
forum semper est respiciendum, à Christiano,
ut nulla ponatur ullibi assertio cum scriptura
pugnans dicit D. Kellnerus in Exam: Log.
Phot: Procc. sect. II. Memb. II. Can. I. p.
19. Törnufftet eller Philosophia skall al-
tid vara GUDS Ord understästat/ ver-
ba sunt L. Paulini Goth. in Prax. Spec.
Eth. Christ. Part. 2 Tom: I. p. 71. och in-
galunda något laga/ besluta/ råda eller
föregifwa/ som i thet ringaste är emot
den Gudomelige och fullkomlige Wijs-
heten. *Scilicet hoc Socini scriptis nimium ad-*
amatis, inquit Clariss: D. Bœclerus de
Grotio in Præf. Comment: Ipsius lib. I.
de Jur. B. & P. p. 19. *debet, quod omnibus*
suis operibus infauſta illa emblemata inseruit,
ad quæ nauseant pia simpliciusque & sanctius
divina oracula Ec. tractare solita mentes.
Nihil esset utilius opusculo illo, de veritate
Christiane religionis: sed hi navi faciunt, ut
adolescentulis non satis præmunitis commenda-
re vereamur. Laudo & admiror Grotium, sed

Theologiam ipsius deploro &c: Ne idem de nobis dicere quoquam modo demus cui-piam aniam, semper summo caveamus studio. nam disquisitiones suas & argumen-tationes ad fidei dictata accommodare debet ratio, uti superius à me dictum est, inquit D. Hvet. de Conc. rat. & fid. lib: I. Cap. VII. Vel omnino silere. nam cum veritas sit una & simplex, eamque penes fidem esse pro constanti regula sit habendum; quotiescunque à fide discrepabit ratio, à veritate quoque tum discrepare necesse est. Sed jam ad

CAPUT SECUNDUM.

Discordem demonstrans Concordiam Philoso-phie cum Sacra Scriptura, & scripturæ cum Philosophia vicissim.

§. I.

UT Philosophiam scripturæ, sic scri-pturam philosophiæ adeo adversam plane faciunt plurimi; ut statuant, *que in Lyceo hausta sunt, Hierosolymis* ~~non~~ *dediscenda esse ut verbis utar Kessleri in Ep. Ded. Ex. Log. Phot. Multo cer-*

certius est aliis, Philosophiam non esse contrariam Theologiæ, & contra; quam quod illa aliis Scripturæ locis non adversetur. Pace vero secus judicantium ego firmitus longe negaverim Philosophiam aliis scripturæ locis esse contrariam; purissimam enim Philosophiam illa oportet sapiant: Discorquetur est prorsus Concordia Philosophiæ cum S. scriptura & contra, modo quo p. 7. innuimus. Quippe qui deprehendimus in plurimis dogmatis, si propius inspexerimus, consentientem utramque; adis D. Hvetii lib. II. atq; III. de Conc. rat. & fid. Dn. Cl. Kloot Syn. Rerū Crim. aliosque. præsertim Pneumaticos in Theoreticis: Ethicos vero sive Juris N. scriptores in Practicis. In nullis vero contradicentem habemus. Hinc recte Mejerus in Gnost: Part: Gen. Cap. II. sect. III. Probl. II. p. 93. *Datur certe admiranda quadam inter lumen rationis ac revelationis harmonia, qua se indicem exosculantur; quam si quis conatur evertere, videat ne DEUM per lumen fidei inclinare ad veritatem; per lumen*

autem rationis ad falsitatem, quod est impossibile, asserat temere. Si per alios licuisset & tam ratio temporis, quam curta domi meæ suppellex me etiam memorem moniti non fecissent, pluribus hæc exposuissem. Confer jam ipse 1 Pet. II: 18. Tit: I. 12. 13. 1 Cor. XV. 34. Math. XII. 42. Probaturus parentes etiam duriores esse honorandos, cum verbis Chremetis ad Clitiphonem in Heaut. apud Ter. A&T. I. sc. II. Fortasse aliquanto iniquior erat (parens) præter ejus (filii) lubidinem.

Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? Et

Quod illum insinulat durum; id non est: nam parentum injuria

Uniusmodi sunt ferme: - - -

- - Scortari nolunt, nolunt crebro condignari; Præbent exigue sumtum: Et ea sunt tamen ad virtutem omnia.

Verum ubi animus semel se cupiditate devinxit mala

Necesse est, Clitipho, cōsilia consequi consimilia Et Suffi-

Sufficiat nobis in præsentia verbo duntaxat indigitasse: quod mirificus sit scripturæ ac Philosophiæ concentus, frangendæ impiorum pertinaciæ imprimis opportunus; quodque hæc inter se pugnare repugnet.

§. II. Concentum illum arguit, si nulla alia ejus jam exstarent vestigia, conspiratio illa amicissima in mutua sibi tradenda opera. *Philosophia non est interpret S. Scripturæ*; vid. Joh. Ad. Osiandri Coll. Conf. in Dog. Theol. Cart. cap. II. Th. II. *In scriptura tamen accuratè interpretanda fructuosa suppeditat subsidia.* Quis naturam hominum, omniumque corporum proprietates solide declarabit? quis similitudines, quas à rebus naturalibus sumit scriptura frequenter, dextre explicabit? quis miracula secernet ab illis, quæ secundum communem naturæ cursum fiunt? ni Physicæ gnarus fuerit. Quis mihi accurate describet arcam Noachi? quis arcæ fœderis & Tabernaculi quantitatem definiet! Quis itinera Patriarcharum & castra Israëlitarum de-

lineabit? Quis descriptionem terræ sanctæ, situm urbium, montium solitudinum, exponet. Quis declarabit, quid Orion, quid Pleiades, quarum Iobus meminit XXXVIII. 31. quis de stella Magorū de qua Evangelista, disleret? nisi mathematicis imbutus. Quis *ἀρετῶς* definire velit, quid temperantia, sobrietas, liberalitas, munificentia mansuetudo, veracitas &c. quas virtutes ipse spiritus DEI in scripturis inculcat passim; si Philosoph. Moralem non calluerit. scriptura nusquam explicat dilerre, qua in re positæ sint virtutes istæ, & circa quæ objecta verlentur; *sed definitiones, ex illa disciplina ad quam pertinet tractatio; peti permittit.* Adifis M. Ad. Erdman miri Phil. Sacræ Part. I. p. 261. B. Jac. Flachsenii Coll. Log. Prop. Gen, Sect. III. qv. 5. p. 109. D. Enev. Svenonii Gymn. Cap. Rat. Ex. IX. §. 3. p. 313. seq. D. Meisneri Phil. Sob. qv. Gen. Præm. p. 22. *Nec scriptura intentio est primario tradere Philosophiam; In multis tamen Philosophiam attingentibus nos instruit, tanque optime interdum explicat;* imo

imo perficit plane: ut supra innuimus, & ex omnium primo S. Codicis capite quoque patet. Cui enim usui de principio mundi, de affectione lucis, de formatione expansi, de creatione stellarum, de productione plantarum avium & piscium, de jumentorum ac hominis formatione, tot tantaque proposita essent? ni de rebus naturalibus, mundoque ipso nos informare voluisset, naturæ mundiq; parens. Si penitius rimari admirandum ordinem, in productione & exornatione rerum, intra sextiduum creatarum, lubet, inveniemus, inquit D: Jac. Lang in Introd. Cath. cap. XII. p. 58. non solum eum congruere cum ratione, sed etiam varia explicare distinctè, plenius & perfectius, quam à natura suggeri possunt. Deprehenditur ibi progressus à simplicioribus ad minus simplicia, seu ad ea, quæ ab iis componentur. Primum conduntur fundamenta, deinde ea quæ iis innituntur &c. Ut v. digitū intendam in ea, quæ lumine naturæ haud innotescere potuerunt, inter ea est ordo elegans, per sextiduum observatus. Præsertim vero elucescit hoc in hominis creatione sapienti, qui

eum duabus constet partibus, haud eo, quo alia creatura, creatus est modo, sed memoratur insuper creato corpori, DEUM, spirituales non solum indidisse animam, sed etiam feminam e costa viri extruxisse. Hæc omnia congruenter naturæ describuntur, sed tamen à natura haud fuerunt nota. Sunt plurima alia adhuc scripturæ loca, cedroq; digna effata Philosophica, per universam sparsa scripturam. *Quæ non fabulis anilibus &c. sed veris rationibus & experimentis* ut loquitur Cl. Sperl. in Præf. Syr. Phys. *veniunt declaranda.* tantum autem abest ut inter se pugnent scriptura & Philosophia ut unum alterum potius illustret illudq; hoc restauret.

§. III. Quod vero, Philosophiam ac scripturam inter se pugnare, repugnet; clarum est: (a) *Habent enim unum & eundem autorem; utriusque libri Naturæ & Scripturæ autor DEUS est: tam illa quæ per Naturam loquitur ad nos Deus, quam quæ per scripturam, DEI ipsius effata sunt. Utrobique DEUS præceptor noster est, & animo nostro infert, omnem illam*

veram notitiam, quam intus habemus: Conf. B.
 Christ. Scheibl. in Metaph. Proœ. §. 34. p. 8.
*Intellectus Divinus æque principiorum ex Na-
 tura fluentium, quam ex revelatione deprom-
 ptorum, norma est; dicente Cl. nostro From.
 in Met. Syn. lib. II. cap. IV. Probl. III. p. 141.
 Est ergo intellectus DEI à se ipso non difformis,
 sibiq; contradictorius est; ita etiam principia ab
 eo dependentia, per patefactionem generalem
 & specialem (revel:) non sibi ipsis contra-
 dicunt, eodem assertore. Ratio namque
 recta, quatenus recta verbo DEI non
 repugnat; habet enim eundem ut inquit B.
 mem. D. Balch. Meis. in Phil. Sobr. part. I.
 Sect. 4. qv. 3. p. 991. cum scriptura auto-
 rem. Si in uno proposita, illis quæ in al-
 tero habentur, è diametro essent adver-
 sa, divina rueret veritas; quod cum ad-
 mittendum non sit, neque prius erit sta-
 tuendum. Adis Cl. Mejeri Gnost. p.
 92. (β) Verum vero consonat ubique nec ve-
 ro sed falso contradicit. Ut bonum bo-
 no non repugnare potest; aut donum
 dono ejusdem donantis DEI; ita nec ve-
 ritas veritati. Id veritatis est maxime pro-*

prium, ut non uno aliquo argumento, sed compluribus sese approbet, quæ posita in medio, ab unoquoque pro ingenii captu inveniri possunt; ut loquitur D. Hvetius in lib. II. antecess. §. I. p. 91. De Conc: rat. & fid. Unde concilium lateranense tertium, sess: 8. teste B. Meisn. modo citato loco, hunc posuit Canonem: *Sacra scriptura veritati natura non repugnat, eo quod verum vero contradicat; & Thomas lib. I. contra Gentiles recte concludit, non posse duo contraria ex uno fonte fluere; rationem vero divinitus inditam esse, ut & fidem: ergo non esse contraria: allegans ibidem hoc Augustini: Illud quod veritas patefecit, libris sanctis sive Vet. Test: sive Novi, nullo modo potest esse adversum. quia DEUS se ipsum abnegare, aut sibi ipsi adversari non potest: ut fatur Beatiss: D. En. Suenonius in Gymn: Cap. rat. p. 342. Hinc certum est, inquit D. Joh: Mulæus in suo Collegio Anti-lociniano p. 410. quicquid rationi contrarium est, nec in sacris literis scriptum extare, nec ex illis colligi posse, ratio hæc est modo adjuncta: habent enim cum ratio tum scriptura, & quæ in illis con-*
tinen-

inentur, *Mysteria fidei ac religionis Christiana*, *DEUM* Autorem, à quo non nisi verum provenire potest. Quod ergo recta ratio de rebus sibi subjectis ex suis natura sibi insitis principiis, vel argumentis ex rebus creatis rite deductis, docet, falsum esse non potest; & similiter, quæ *DEUS* in scripturis patefecit, esse falsa repugnat. Valet igitur quod dicit etiam D. Kesslerus in *Ex. Log. Phot. Coroll: V. p. 420.* Donum dono non repugnat, & *DEUS* per principia recte rationis non est sibi ipsi contrarius in scripturis loquenti. (γ) Si a. Philotopia esset contraria S. scriptura, aut esset ex toto aut ex parte. si ex toto. Etiam hæ propositiones: Cælum est stellatum, vis duo sunt quatuor; *DEUS* est colendus, parentes sunt honorandi, suum cuique tribuendum &c. essent S. scripturæ contrariæ: si ex parte: Ex parte *DEUS* secum pugnaret, adeoque pugnantium veritatum esset autor; quod est absurdissimum: ut loquitur D. Mejerus in *Gnost. p. 93.*

§. IV. Quæst. I. At unius rei annon possit esse duplex & sibi opposita veritas? Seu: an una eademque propositio non possit esse vera
in

in Philosophia & falsa in scriptura; & contra?
 Neg. Nam unum idemque subjectum esse si-
 mul verum & falsum; vel idem simul esse &
 non esse utpote conforme divino intelle-
 ctui & non conforme; est contra pri-
 mum primæ Philosophiæ principium; imo con-
 tra ipsam immutabilitatem DEI. Si enim
 quod hic est verum alibi foret falsum;
 intellectus DEI esset mutabilis, & DEUS sibi
 ipsi foret contrarius. Confer sis D. Meisne-
 ri Phil. Sobr. part. I. sect. IV. qu. III. p.
 989. Triplex vulgo in scholis audit veritas:
 significativa s. signi; conformativa s. animi;
 objectiva s. rei. Vel quod fere eodem re-
 cidit: Ethica; Logica; & Metaphysica. Illa
 dictorum cum corde sive conceptibus
 mentalibus; ista conceptuum cum re;
 hæc rei cum intellectu divino est conve-
 nientia. Re tamen diligentius explorata,
 unicam tamē esse veritatem ratione essentiæ,
 patet: cum posterior semper sit imago
 prioris; ideoque vera sit prior, quia po-
 sterior illa cujus effigies & repræsentatio
 esse statuitur, vera est. Exemplo B.
 Meisneri res evadit clarior: si quæra-
 tur

tur: cur oratio hæc sit vera? dico, quia
 convenit cum conceptu; cur conceptus
 sit verus? quia convenit cum re: cur res
 sit vera? quia convenit cum intellectu
 divino. *Ab intellectu a. divino dependet om-*
nis veritas essentialis sive rerum; à
rebus veritas conformativa sive cognitionis;
à cognitione veracitas. Consul. Excell.
 Calovii Metaphys. Divin. part. General.
 Tract. post. Cap. V. p. 338. seq. Res
 ex revelatione cognitas & cognitas
 lumine rationis, posse ab una proba-
 ri, ab altera reprobari, repugnat. uti
 §. præced. dictum est.

§. V. Qu. 2 *Ceterum quia sæpe fit, ut pro-*
pter intellectus nostri obscuritatem dubitetur de
alienius rei veritate; imo ut intellectus propen-
deat in partem negantem, cum è sacris literis
pars affirmans erui possit: utri ergo firmitus
constantiusque adhaerendum nobis, scripturæ
sacræ auctoritati, an rationibus ex lumine na-
turæ petitis? R. Quia rationes ex lumine
 naturæ desumptæ fallere & falli possunt;
 auctoritas scripturæ i. divina non item:
 Oportet itaq; primo amplectamur ten-
 H ten-

tentiam scripturæ, & secundum hanc
decernamus quæstionem in omnibus.
Nam licet philosophia nil falsi habeat;
intellectus tamen noster in apprehensio-
ne læpe fallitur, & falsum atq; impossi-
bile judicat, quod tamē s. scriptura asserit.
*Hic ergo intellectus cedat verbo, tanquam cer-
tissima veritatis regula; non verbū intellectui de-
pravato docente Kelle.* in Ex Log. Phot. 42.
Aldenslund Görnustret och Philosophien icke alle-
nast äre ofultomlige / wankelmödige och i många
måtto grundlösa och twifflachrige / måste och
i alla ting wara Gudz Ord undergifne /
såsom theras af Gudi tillförordnade rätte öfwer-
Herre och Regent: hoo kan då hafwa orsat
sig ther på förundra / verba sunt L. Paul.
Gothi in prax. specialis Eth. Christ. part.
II. Tom: I. p. 72. at man heller råtter sig uti
alla saker / effter Herrans obegripeliga Wälsket /
än Zienarinnohes omiffa sagor och föregifwande ?
*Hinc Scriptura docente, solem ad man-
datum DEI tempore Josuæ stetit / se
miraculose Jos. X. 12. & tempore Hiskie
recurrisset 2 Reg. XX. 11. credimus natu-
raliter solem currere contra Coperni-
cum*

cum. *Potest enim aliquid esse probabilius & aliquid minus probabile; & tamen minus probabile est verum, magis probabile est falsum.* Judice D. Joh. Ad. Osiandro in Colleg. Phys. Cap. VIII. p. 241. Probabile enim & minus probabile non dicuntur absolute, sed comparate ad nostrum intellectum & nostram cognitionem. dicuntur non ita secundum gradus veritatis vel falsitatis; sed secundum copiam vel inopiam argumentorum topicorum. Posito probabilius esse, (ex practicis hoc cuivis probandum relinquo) secundum quædam argumenta terram moveri & solem stare; nec posse ex illis locis in quibus terra dicitur stare, firmiter & apodictice illud concludi: tamen si junctim sumatur, quod ipsa veritas simpliciter juxta de sole asserit: *illū currere*; יצא לרוץ ארץ Pl. XIX. 6. מן מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם v. 7. תורח השמש Pl. CIV. 19. שמש ידע מבוואו v. 22. תרח השמש ובא השמש ואל מקומו Eccl. I. 5. ἀνατείλαντες τὴν ἡλίαν. Mar. XVI. 2. Et de terra: *illam quiescere* Conf. non tantum Pl. XCIII. 1. H 2 sed

sed & CIV. §. magis stringet argumentū
 ex locorum symphonismo deductum; e-
 ritque inhærendum divinæ veritati reli-
 qua probabilitate. Nam *etiamsi ratio relin-*
quatur & in contrarium feratur, tamen Philo-
sophi Christiani est possibilitatem asserere &
scripturam sequi, ut monet Kellerus sæpius,
 modo cit. loco. Meretur quippe ejus
 autoritas eam reverentiam, ut hic gra-
 dum sistere homines debeant, atque un-
 diquaque circumspicere, qua via com-
 modissime hæc expediri queant. Disci-
 puli est quæ magister asserit, non cu-
 riosus negare; sed potius audire & cre-
 dere; minimum *suspendere judicium & ido-*
neum solutionis directæ tempus expectare à
 Domino: Conf. Luc. VI. 41. Si pure no-
 tanter inquit Scheiblerus *affirmare non pos-*
sum, libentius suspendo negationem, quam ut
temere negem; subitque semper cogitatio: for-
tasse hoc aut illud esse ex istis reservatis, quæ
è possibilium quidem numero sunt, superant
tamen intellectum nostrum, quo minus pute-
mus ea possibilia esse. Metaph. lib. II. §. 577.
 p. 146. in arg. non prorsus alieno. Non
 ideo

ideo erroris infimulanda est scriptura, quod omnia illius loca assequi nequeamus ratione nostra. *Agnosenda potius ignorantia quam redarguenda scriptura.* ceu monet Lutherus teste Reverendiss: nostro Archi Episc. D. Er. Benzelio in Hist: Eccl. p. 57. Non fallam dixit Dionysius Areopagita aspiciens Eclipsin tempore passionis Christi quod cum ratione non conveniens videretur; sed se duntaxat rationem ignorare dixit. Multa humana industria fieri possunt, quorum constitutionem, ne sagacissimus quidem, ni illorum ratio ab artifice operis autore ipsi detegatur assequi valet. Quis sodes non abstupefcit, & cum hinc inde animum suum volutavit, ex inquisitione fatigatus, suam fatetur ignorantiam, dum legit vel audit *Arbitam Tarentinum*, columbam ligneam alis instruxisse, quibus aërem secando hinc inde volitaverit. *Albertum M.* statuam homini similimam efformasse, quæ composito processerit gradu, & homine dignas voces articuloſe protulerit; quem *Athanasius Kirckerus*

non vano conatu æmulari voluit. teste
 Cl. Joh. Henr. Suicero in Comp: Phys.
 Aristotelico Cartesianæ §. 353. p. 186.
 Atqui *DEUS* ex infinita sua sapientia,
 quæ multis parasangis nostram superat,
 potest etiam facere *res difficiles* Eccl. I. 8.
 quarum *non est pervestigatio* Hiob. V. 9.
 potest *summa cum exuperantia facere* o-
 mnia, supra ea quæ nos cogitare sive intelli-
 gere possumus Eph. III. 20. Quod in animo ha-
 bere semper debet, quisquis pie Philosophari cu-
 pit; monitore D. Kellero in Ex. Log. Ph.
 p. 20. Cur ergo non credamus DEO et-
 iam arcana Philosophica nobis aliquando
 patefacienti. *Ratiocinationes mortalium sunt*
infirmæ, ac proinde præcipientes ad lapsum. Et vix
 ea conjicimus, quæ in terra sunt; & quæ ad ma-
 nus, laboriose invenimus: Sap. IX. 14. 16. Nec
 sanctis suis indidit Dominus ut enarrent omnia
 mirabilia ipsius Syr. XLII. 18. addeſis etiam
 v. 24. *Multa sunt abscondita majora istis;*
 quæ ad notitiam nostram perveniunt:
Pauciſſima ex operibus Domini à nobis cogno-
ſcuntur. XLIII. 35. 36. Omnino ergo malis
 DEO assentiri loquenti & cum Gregorio
 Na-

Nazianz. *nimis ignavus esse, quam nimis curiosus; nimis timidus, quam nimis audax & temerarius: isto n. nemini nocere possumus, hoc plurimis.* Facilius peccatum est in defectu quam in excessu hic commissum; in excessu enim detrahitur & potentiae & veritati divinae: in defectu nostro solum intellectui, qui videre non potest repugnantiam in rebus quam DEUS videt, & solvere nodum quem ille proposuit. Vel an nostrum est ob imbecillitatem sensuum & rationis reclamare veritati cœlesti? Solem stare & terram moveri *ut hypothesis* serviens illustrationi & explicationi eorū, quæ alias profunde abstrusa videntur, tolerari potest: non ut *absoluta veritas.* videfis Frid. Ernest. Kettneri Ex. Hist. Polit. de rel. prud. p. 63. & 90. seq. Joh. Ad. Osiand. Coll. Phyl. Cap. VIII. Th. IV. p. 232.

§. VI. Qu. 3. *Rationibus tamen nonne pugnandum est; non autoritatibus: ceca credulitas indigna Philosophia.* R. Ita quidem. non enim videndum quis nostrum dixerit, sed quid & quam vere. *Credulitas* quæ sine ratione certos scientiarum autores, dicta-

dictatoria quadam potestate munivit, ut edicant; non senatoria ut consulant; ingens damnum scientiis intulit, tanquam præcipua causa, quæ tantopere illas afflixit & depressit, ut absq; insigni aliquo augmento exsangues jacerent. Conquerente Dn. Verulamio in augm. scient. lib. I. p. 34. & 35. quem videsis. Quocirca rectius sapientes, modum tradendi Philosophiam, servant ingenuum ac liberalem; ut huic malo occurrant. In nullius verba jurant; nullius auctoritati se subjiciunt: Philosophia enim est cultus rationis omnibus ingentæ: Sed quod rationum evidentia & argumentorum certitudine evincunt, hoc docent, hoc amplectuntur. *Non tamen putandum auctoritates & testimonia rerum temere cuiquam esse rejicienda.* Testimonium divinum necessitatem habet, & ceu falli nescium firmius probat quam omnes omnium scientiarum demonstrationes. Unde Augustinus Ep. 18. fide allego B. Scheibleri in Op. Log. Lib. arg. Top. Cap. XXXI. §. 18. p. 514. & M. Joh. Henr. Posevitz in Metaph. theol. Part. II. Cap. II. reg. 7. p. 127: Ego inquit,

solis

solis scripturarum libris didici hunc honorem
 habere, ut nullum eorum autorum scribendo
 errare aliquid firmissime credam &c. Alios a.
 ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrina præ-
 polleant, non ideo verum putem, quia illi sic
 loquuti sunt; sed quia mihi vel per autores
 Canonicos, vel alia probabili ratione, quod à
 vero non abhorreant, id persuadere potuerunt.
 Hinc est quod etiam ipse Wittichius,
 alias nostræ sententiæ oppugnator acer-
 rimus, in Cap. II. Consensus veritatis p.
 18. citante D. Joh. Ad. Osiandro in Exam.
 Censuræ ejusdē Wittich: p. 22. sic loquatur:
Quamvis negem scripturam debere haberi pro
principio cognitionis philosophicæ, nihil tamen
ejus auctoritati & infallibilitati in rebus philo-
sophicis detraho: nam pro certo & indubitato
teneo, & à quodis Christianorum tenendum
censeo. Et in sua Theolog. Pacif. p. 29. te-
ste Dn. D. Mich. Mullero in Tesslerad.
Evolutionum sacrarum Evol: XIV. p. 516.
dicit: Renuntiandum potius esse nobis ipsis,
& suspectas habendas omnes nostras perce-
ptiones, quam ut à verbi divini auctoritate vel
hilum recedamus, cogitandumq; visas tantum

*eas esse nobis claras & evidentes, non vero re-
vera tales esse. DEUS enim fallere aut fal-
li nequit, sequitur ergo necessario, quod
quicquid DEUS revelavit, in eo sit ex-
acta conformitas verborum cum re, &
sic certissima atque divina veritas: ut ex
adductis liquet. Quia vero dixisti: *Caca
credulitas indigna philosophia*: Observe o-
portet certitudinis luminis natura varios esse
modos, varios gradus; quorum supremum, si
quando attingit humana mens, tum rem hoc
lumine cognitam, tam dilucida, tamque con-
stanter videt, quam fert vis humane natu-
re; summusque hic est certitudinis gra-
dus, si ad captum humanæ naturæ ex-
ploretur; nec certius quidquam habere
potest, in quo assensionem statuatur de-
figatque suam: eodemque propositionem
hanc habeo loco, ac principia Geometri-
ca, aliaque quæ ex lumine natura nota
dicuntur. Quæ sive probabilia esse dicas sum-
ma probabilitate, sive certa summa certitudi-
ne humana, perinde est: nam cum alia sit cer-
titudine præstantior, sublimior, firmitior, puta
rerum revelatarum, deest aliquid certitudini
humana.*

humana, proptereaq; merito probabilitatē appelles: cum vero nihil certius habeat humana ratio, summa certitudo dici potest. Adis Pet: Dan. Hverii de Concord. rar. & fid. lib. I. Cap. I. §. IV. p. 14. & Cap. II. §. II. p. 19. Si autem comparetur hæc certitudo cum certitudine scripturæ revelatæ, ponenda est in gradu inferiori: Ratio n. humana errori est obnoxia; autoritas divina non item: ut sæpius jam dictū est. Atq; hisce observatis quomodo jam absq; calumnia & blasphemia in DEUM dicere queas, cæcam esse credulitatem, cum scripturæ assertis fidem & assensum præbeo? Cæca credulitas est cum velut prostituto ad obvia quæq; indiscriminatim sive revelata sint, sive non revelata, sive intellecta, sive non intellecta, accedimus creduli. Cum vero ratio tenuitatis suæ summæ conscia suadet, certitudo revelatæ notitiæ postulat, ipsa veritas à DEO revelata quasi extorquet, ut hæc credam: an hæc credulitas sine ratione, sive cæca credulitas? Ratione nos utimur administra, non sine ratione credimus, Nec

rei ignotæ assentimur; *siquidem ideo assen-*
timur, quia rem veram esse judicamus. Conf:
 D. Meisnerum in Phil. Sob. Part. III. sect.
 I. Cap. VIII. qu: IV. p. 684. *An tu pro-*
funditatem sapientia DEI invenias &c. Vel ut
 veritæ suecus: Menar tu at tu west/ så
 mycket som GUD wet/ och vill altså
 fullkomliga råfat såsom then Allsmåchtige
 Hiob II. 7. his adde v. 8. 9. 10. Et. XL.
 II 12. 13. 26. 28. &c.

CAPUT TERTIUM.

Concordem declarat Discordiam Philosophiæ
 cum S. Scriptura, & Scripturæ cum Philoso-
 phia vice versa.

§. I.

Multa sunt quibus multi probare co-
 nantur, Philosophiam ac S. Scriptu-
 ram, vehementissime inter se pu-
 gnare. sed non illepide forte occinas illis
 hoc vulgi tritum: *Thet är icke alt sant*
som sanning är lijkt. *πλὴν τούτων* apud
 nostros etiam iudices vim regulæ obti-
 nens. Conf. Dom. Regl. uti Stadz Lag.
 af år 1701. §. 16. c. 12. p. 306. Concors
 enim est discordia Philosophiæ cum S.
 scri-

scriptura reciproce; quemadmodum p. 10.
 verbo jam tetigimus. Ut vero clariora
 illa evadant, ostendendū jam hac §. I. quæ
 Philosophiā scripturæ: Paragraphe rur-
 sus II. & seq. quæ scripturam Philosophiæ
 adversari falso videntur arguere. Ad
 prius evincendum, Discordiam sc. Phil.
 cum S. scriptura (a) *proferens exempla*
conclusionum Philosophicarum, quæ universa-
liter intellecta falsitatis arguuntur à scriptura,
ut: ex nihilo nihil fit; virgo non potest pa-
rere &c. R. Sed distingu: inter contradi-
 ctionem veram; secundum idem, ad idem,
 hoc est eodem respectu ac modo, eo-
 demque tempore; & *apparentem.* Quem-
 admodum Philosophus de illis quæ o-
 mnem captum humanæ rationis exce-
 dunt, nihil quidquam novit ex suis na-
 turalibus principiis; ita nec *hec absolute*
universaliter dicta sunt: quippe quæ requi-
runt inductionem omnium singularium: ni-
hilq; refert undecunq; singularis illa offeratur,
sive ex hac, sive ex alia disciplina id fiat. indi-
 cente Dn. Scheibl. Met. Proce. Cap. IV. §. 39.
 p. 10. sed tantum *universaliter in suo ordine;*

quatenus lumine naturæ cognosci possunt. Scriptura vero quando dicit: ex nihilo aliquid fieri; non negat ex nihilo nihil fieri &c. naturaliter; sed addit tantum per virtutem Omnipotentis sive potentiam DEI absolutam, etiam ex nihilo aliquid fieri potuisse. Sic sibi invicem non contradicunt, nisi apparenter tantum. Juris Consulti asserentes cogitationis pœnam neminem luere, non contradicunt Theologis, etiam malis cogitationibus pœnam denuntiantibus: quorum illi de pœna civili, hi de spirituali loquuntur. *Adicis: (β) sapientia tamen carnis, h. e. Philosophia, inimicitia est in DEUM, Rom. VIII. 7. hinc Coll. II. 8. Videte ne quis vos decipiat vel deprædetur per Philosophiam. R. Verum enimvero per sapientiã carnis Apostolus non intelligit illic Philosophiam: cæterum eam sapientiam quam alibi sapientiam mundi appellat: quando homines de Evangelio fideque Apostolica ex ratione judicare præsumunt. Ipse textus id evincit: Τὸ Φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρὸν εἰς Θεόν. Cogitatio carnalis, ex natura quatenus corrupta*

rupta est proveniens; seu quod sapit caro,
 inimicitia est adversus DEUM. Philosophia
 vero non est opus hominis in
 quantum corruptus est, sed quatenus re-
 liquas habet aliquas de imagine concrea-
 ta particulas. Tria sunt omnium actio-
 num humanarum principia: σαρξ, πνεῦμα
 & φύσις. Unde quædam actiones dici
 possunt *carnales*, quædam *spirituales*, quæ-
 dam *naturales*. *Carnales*; quæ non ex re-
 cta, sed corrupta ratione; & natura,
 non in quantum talis & bona: sed in
 quantum mala & per peccatum corru-
 pta est, proveniunt. *Spirituales*; quæ in
 nullis infidelibus: sed duntaxat in renatis,
 sp. sanctum gratiose sibi præsentem ha-
 bentibus, reperiuntur. *Naturales*; non tam
 eæ quæ sunt homini cum brutis commu-
 nes, ut edere, bibere dormire &c. quam
 quæ proveniunt ex recta ratione; actio-
 nes honestæ Ethnicorum &c. ut & lo-
 qui, intelligere, atque adeo ipsum etiam
 philosophari. Illæ peccata sunt; istæ vir-
 tutes; hæ mediæ ac indifferentes h. e.
 neque bonæ neque malæ in se Theolo-
 gice

gice loquendo. Vid. Meisn. Phil. Sobr. Part. I. qu. gen. p. 51. & Sect. II. qu. III. p. 471. Quod vero per Philosophiam decipiamur, fit illud ex accidenti. Optimæ rei pessimus & maximus quandoque est abusus. Imo, ut Ovidius Lib. II. v. 266. Trist. etiam expressit:

Nil prodest quod non ledere possit idem.

Ignem quid utilius &c.

Tantum abest ut propterea Aphorismus hic Apostolicus à studio philosophiæ nos avocet, ut potius contrarium inde probetur; scilicet tanto impensius omnino incumbendum esse Philosophiæ, si per Philosophiam possumus seduci: ne nomine Philosophiæ quævis fragmenta nobis obtrudantur, neve incautos nos obruant Sophistæ, Ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας h. e. specie Philosophiæ καὶ κενῆς ἀπάτης nos fallere & deprædari sive depopulari conantes. Adis D. Meisnerum, sive vestigia ipsius prementem D. Flachsenium in Coll. Log. Propæd. Gen. p. 103. Non eo quod Prov. XXIII. 30. jubemur cavere, ne decipiamur à vini colore & suavitate, statim pro-

prohibemur ab omni vini usu; frontibus
 adversis sententiæ scripturæ, utpote 1.
 Tim: V. 23. ubi moderatus vini usus com-
 mendatur, tum occurrerent. Idem esto ju-
 dicium de Philolophia. Conf. Ex. XXXI.
 3. 1 Reg. IV. 29: Act. VII. 22. (γ) Dicis
 tamen: *Quæ habentur in libris Philosopho-
 rum, Peripateticorum, Cartesianorum &c. sunt
 ex libro nature & non raro tamen contraria
 scripturæ.* R. At dist. *inter Philosophiam ra-
 tione essentia*, prout in se est & esse de ju-
 re debet, *& ratione existentia*, qualis de
 facto in hoc vel illo subjecto esse solet;
 vel quod idem est: *inter philosophiam in
 abstracto*, ut loqu. in scholis, *& concreto*;
 seu *philosophiam & philosophum*. Nos philoso-
 phiæ nomine *non intelligimus hic in concre-
 to Philosophiam Sophisticam, Aristotelicam
 Cartesianā &c.* Nec proinde errores phi-
 losophorum, quales prolixa inductione
 ex singulis disciplinis & partibus philo-
 sophiæ connumerari possunt; qui fre-
 quenter & sacris pandectis & veris phi-
 losophiæ principiis, sibiq; ipsis quando-
 que, quæ falsitatis natura esse solet, con-

traria sunt; sed in abstracto philosophiam
 veram, germanam, in ipsa natura fundatam.
 Vel ut ait Clemens Alexandrinus, D. Meis-
 nero & Hornejo testibus, quacunq; ab his
 sectis recte dicta sunt, hoc totum selectum dici-
 mus Philosophiam. Dicis autem (δ) Normam
 Philosophiæ, rationem, esse corruptam; proinde
 non posse quid incorruptum inde provenire. Ecce.
 Cæterum falleris duplici ratione, tum 1.
 quod dicas: rationem esse normam Philosophiæ,
 cum ex supra adductis liquido jam con-
 stet, naturam cognoscendam esse normam Philo-
 sophiæ: non enim censetur Philosophus, recte
 fuisse Philosophatus, si dixit id, quod rationi sive
 intellectui suo ita videbatur (ut qui nequaquam
 est norma Philosophandi) sed si conclusit con-
 formiter rebus. Ait Dn. Scheibl. in Metaph.
 Proœ. §. 58. p. 15. tum 2. quod Philosophiæ
 Originem tribuas rationi quatenus corrupta est,
 quod neque verum est: sed quatenus
 scintillulas habet reliquas ex primæva
 & originali naturæ nostræ integritate.
 Illa quæ in libro Naturæ, inquit Mejerus in
 Gnost. p. 97. proponuntur, non præcisè ori-
 untur ex lumine intellectus depravato, prout
 talis

*talis est; sed ex eo prout primævis νομῶνς ἐν-
 νομῶνς, notitiis sive principiis Naturalibus ad-
 huc residuis est prædita. (ε) Ratione tamen
 eruenda est veritas, tandem inquires, e la-
 tebris nature: ratio autem nunquam est sine
 vitio. R. Sed corruptio & imperfectio,
 quæ propter adhærens vitium comitatur
 intellectum nostrum in omni genere in-
 telligendi, non magis nocet processui Philoso-
 phia, quam cuivis alii tractationi, etiam
 Theologica, &c. cum etiam Theologi, frequenter
 errent, circa indagandum sensum scriptura-
 rum, atque adeo applicandam normam Theo-
 logia, non minus ac errant Philosophi, expen-
 dendo naturas rerum, judice Scheiblero in
 loco proxime citato. Dist. etiam 1. Inter
 imperfectè scire & errare. 1. Cor. XIII. 11. Licet
 vitium adhæreat rationi, & non parum
 obscurare intellectum nostrum in omnibus
 videatur, interim tamen illud vitium actio-
 nes nostras non semper vitiosas reddit formaliter.
 docente Mejero in Gnost. p. 97. elucescit
 hoc in artibus Mechanicis. 2. Dist. inter
 rationem ipsam, ut corrupta est, & ratio-
 nem rectam sive rectum rationis iudicium de re,*

quæ five naturaliter nota est, five potius ex principiis natura notis per bonam consequentiam eruitur; *atque Philosophia audit.* Non ideo quod erremus quandoq, inquisituri in rerum naturalium veritatem; nec natura duce quidquam cognoscamus in rebus ad fidem pertinentibus, statim dicendum est nullum rectæ rationis iudicium in naturalibus & civilibus nobis suppetere. Conf: August. Conf. Artic. XVIII. Ejusdem Apol. ac repet. Form. Concord. Cap. II.

§. II. Ad posterius convincendum, Discordiam *scilicet* S. Scripturæ cum Philosophia, adducis (N) *Myſteria Divina*, ex Theologicis, *quæ à Philosophis non raro judicantur, falsa, absurda & inconvenientia; rationiq, nostra stulta obveniunt:* I. Cor. II, 14. R. Sed dico, adifis B. D. En. Sven. Gymn. Cap. Rat. Exer. 2. & Dn. Mejeri Gnost. Part. Gen. Cap. II. Sect. III. Probl. II. p. 93. *illa in libro Natura nesciri, esse vera, sunt namque Myſteria supra omnem rationem humanam posita, ὑπὲρ νοῦν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατὰληψιν κριτικῆς φύσεως τὰ ἡμέτερα;* nul-

nulloq; modo ex principiis naturæ cog-
nosci possunt. Neq; ideo tamē falsa esse, cum
simpliciter rationi non sint ita incognita,
ut vel divinitus illustrata, illa cognoscere
nequeat; Aliudque sit non assequi & esse fal-
sum; sed esse tantum inusitata ac aliena; nec
secundum, nec contra; sed supra Naturam
& consuetum naturæ cursum constituta. Judi-
cantur a. hæc falsa, non quod Philoso-
phia in ex & per se spectata hoc faciat;
quæ supra ipsam sunt, nihil illa ad se
pertinere putat. sed quia Philosophus
ratione sua male utens, ex superba petulan-
tia & petulanti superbia ut loquitur Meisne-
rus in Phil. Sobr. Part: I. sect. IV. qu: III.
p. 996. de omnibus etiam iis quæ non intelli-
git, suum ferre iudicium præsumit; quæque de-
inde à Philosophia sive ratione sua aliena ac
dissona reperit, statim falsa, absurda & im-
possibilia clamat. Joh. III. 4 9. Act. XVII.
32. Dist. ergo 1. inter Philosophiam & Philo-
sophum, ut supra non ita pridem innui-
mus. Erroneum pronuntiatum ejus qui
optimus etiam est philosophus, non est
philosophiæ imputandum, cum fieri pos-

fit; ut *Homerus quoque dormitet quandoque*.
 2. Dist. *inter diversum & adversum*. Diver-
 sas esse veritates concedimus; adversas
 negamus. Veritati enim quod est adver-
 sum, non verum sed fallum existat oportet
 3. Dist. *inter rationem illustratam, divini-
 tasque castigatam; & rationem sibi relictam*,
 extra ductum ac dictamen sp. S. ex suis
 naturalibus principiis omnia cognosce-
 re satagentem. De illa sic Paulus 1 Cor. II.
 10. *Nobis inquit, ea revelavit DEUS per spi-
 ritum suum (ut sciamus quæ DEUS nobis
 gratificatus est v. 12.) spiritus enim omnia
 scrutatur, etiam profunda DEI*. De hac ve-
 ro sic sonat iudicium: *Animalis homo,*
h. e. homo tantum naturalibus viribus
utens, non percipit ea, quæ DEI sunt v. 14.
 Verum quia Scriptura præter Theologi-
 ca, multa etiam continet Philosophica,
 itaque ad probandam Discordiam script.
 cum philosophia (2) *ex scripturis profers*
exempla Philosophica, in quibus non ad rei
veritatem, sed ad vulgi opinionem erroneam
videtur loqui; utpote vocando lunam luminare
magnum, cum manifestissima ratione mathe-
matica

matica ostendi possit, lunam non esse majorem quibusvis aliis stellis. R. Sed quia DEUS est Autor principalis scripturæ, qua res & verba; sunt à Deo & res fidei & naturales ac civiles: vid. Cap. I. §. VI. neq; quidquam aliunde assumptum est, nedum erroneum & ex vulgi errantis trivio; nisi Deo notam vel ignorantie, vel imprudentie, vel malitie, quæ omnia blasphema, inurere velimus; Vel cum vulgo inficeto DEUM delirare credamus, ut Vir quondam inter nos eruditissimus alicubi contra illos argumentatur & §. seq. patebit. Si ratio, inquit Augustin. fide dico Scheibl. contra divinarum scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta sit, fallit verisimilitudine. nam vera esse non potest. Rursus si manifestissima certissimaque rationi, velut scripturarum sanctarum objicitur auctoritas; non intelligit qui hoc facit, & non scripturarum illarum sensum; ad quem penetrare non potuit; sed suum potius objicit. nec quod in eis, sed quod in se ipso, quod pro eis invenit, opponit. Luna autem vocatur luminare majus, non à quantitate molis, sed magnitudine lucis; quia terram post solem ma-

xime illuminat. Unde & Maximus Tycho Brahe, memorante Dn. Sperl. in Institut: Phyl. p. 512. hoc ipsum Rothmanno dedit responsi: Major & est & esse debet divinarum literarum autoritas ac reverentia, quam ut sic in modum Cotburni eas trahi deceat. Licet enim ipsæ in rebus Physicis & aliis quibusdam ut plurimum ad captum vulgi sese attempterent; absit tamen ut ob id statuamus eas ita vulgariter loqui, quin etiam vera proponere credamus. Sic Moses etsi in primo Capite Geneseus de mundi creatione agens, Astronomie penetralia non reseat, utpote rudi populo scribens, nihil tamen in medium profert, quod non etiam ab ipsis Astronomis concedi queat. Nam quod tu ex ipso dicis sequi lunam contra Geometricas demonstrationes reliquis stellis fore majorem, ipse textus non admittit; sic enim habet: Fecit DEUS duo luminaria magna, majus ad diem, minus ad noctis modulationem, tum etiam stellas; easque in ligulo cælo collocavit ad collustrandas terras. Hic saltem de magnitudine lucis, qua sol & luna præ cæteris stellis terras illuminant, loquitur Moses, non de quantitate corporum.

Ideoque

Ideoque lunam vocat *luminare minus*, quia non tantum terram collustrat nocturno tempore, atque sol diurno. si enim de magnitudine corporis hęc intellexisset, & saltem ad vulgi aspectum sese accommodasset, lunam non minorem sole appellasset; siquidem ejus visibilis Diameter sole certe vix minor cernitur; si non potius ut plurimum non nihil major. Nemo vestrorum Astronomorum negarit, lunam post solem esse *luminare magnum*, ante alia sidera, quodque multo plus ceteris terram noctu illuminet, tenebrasque pellat. Sic ipsi Astrologi lunam & solem appellant, hanc *luminare noctis*, illum *diei*, quod cum Mose apprime consentit. Posito lunam vocari *luminare magnum*, quia ita apparet; inde tamen non probabis scripturam loqui non secundum rei veritatem; nam revera omnino major stellis apparet. Adis D. Joh. Ad. Ofiandri Coll: Cons. in Dogm: Theol Cart. Cap: II. Th. I. p. 34.

§. III. Quæst. i. Quia vero plurima sunt alia, quibus scripturam loqui ad vulgi opinionem erroneam confirmare satagis; quæ si omnia persequerer, opus, lecto-

lectorem tædio, me v. impendio prorsus fatigaret. duas itaque, brevitæte qua possum, perstringam tantum quæstiones, easque haud facilimas. I: *An Apostoli sive Evang. in N. T. usi sint versione Græca LXX. Interpp. etiam in iis locis, ubi à fontæ Hebræo discedit; Vel quod eodem recidit: An spiritus sanctus permiserit Amanuenses suos autoritate hominum duci, aut etiam ductos errare: eum sc. in finem, ne vulgus sermonibus aliis offendatur?* Neg. Nam durum est admodum & crudum, dicere Apostolos sive conscios sive ignaros erroris, errorem potius hominum quam ductum sp. S. sequutos fuisse. conscios, inquam, erroris, tum quia veritas omnibus præferenda; tum quia nunquam mala facienda, ut eveniant bona Rom: III. 8. Ignaros vero erroris cum immediata sp. sancti assistentia, qui eosdem in omnem veritatem duxit, non patiatur illos alicujus erroris ignaros fuisse, aut assensum potius versioni alicui erroneæ, quam veritati divinæ præbuisse Conf. Luc: I: 1. 3. *Absurdum etiam Exc. D. Calov. iudice in Crit. S. Tract. II. Membr.*

Membr. II X. §. 198. p. 736. est (1) *ſp. S. quavis ſpecie & quocunq; demum prateſtu id fiat, errori obnoxium reddere; ut ſupra inculcavimus.* (2) *Vel minimus deſlexus à veritate vitioſus eſt; & leviffimus etiam error gravis eſt, nec à Patre luminum & veritatis.* (3) *Præſtat ſemper veritatem ſequi, quam judicia humana; nec conſultum ulli, minus S. ſcriptori, ad errorem advertendum, erroris vel autorem eſſe, vel fautorem.* (4) *Veritas ſcrupulum non injicit, ſed patitur; & ſi patitur, injuſte patitur.* (5) *Præſtabat etiam ſcandalum acceptum per accidens naſci ex integritate S. ſcriptoris; quam ſcandalum ultro objici Le. Etteri, per diſceſſum à veritate.* (6) *Charitati ſane & paci multa condonanda, ſed ſemper veritate ſalva: Zach: VIII. 19. Infirmiſſimæ quidem noſtræ rationem habet ſp. S. ſed citra detrimentum veritatis.* 2 Cor. VI. 14. 15. (7) *Errori publico & indeterato majori cura obviam eundem, cum periculoſior longe ſit privato & nondum radicato.* (8) *Autoritate S. ſcriptorum periclitante non poteſt non periclitari quoque fidei ſubſtantia.* (9) *Scriptores Sacri non paucis, ſed omnibus: non ad tempus, ſed in*

*perpetuum toti Ecclesie Christianae suis scriptis
consultum voluere (10) Non reperitur in scri-
ptura quidquam ex hypothese & sensu ali-
orum dictum, quin & rei natura, & circum-
stantia testentur, Scripturam non loqui abso-
lute; sed ex hypothesis. Ut vero nosmet hic
extricemus; diligenter distingu: remur:
inter διαφωρίαν verborum & rerum. Non diffi-
temur respectu vocum hic quandam con-
spici diversitatem: libere enim expresse-
runt S. DEI homines textum Orig. prout
sp. S. eadem suggestit; nunc κατὰ πρόδα,
nunc quoad sensum duntaxat. Maxime
tamen pernegamus, respectu rerum &
totius sententiæ, textus alicujus occurrere
allegationem, qui impugnaret Originalis
hebraici veritatem. Exempla contraria
duo hactenus adducta sunt; quæ mirum
quidem in modum præstantissima torlere
ingenia: prius est de Kainaane, quem ut
Arphachsadi filium fide LXX. insertum
arguunt moderni Cod. plerique Lucæ III.
36. cum à Mose Gen: X. 24. XI. 12. &
I Paralip. I. v. 18. nulla ejus Kainaanis in
Genealogia fiat mentio. Posterius est de
nume-*

numero 75 cognationis Jacobi vocatæ in Ægyptum Act: VII. 14. quem Moyses Gen. XLVI. 27. videtur 70. constituere. Rationem horum *satius esse reverenter admirari, quam anxie disquirere* censet Beda. Sed probat D. Cal. mod: cit. §. illum Kainaanem esse *ὁμιολογῆσαι* sive irreptitium: numerum vero cognationis Jacobi non esse eodem respectu à Steph. & Mose prolatum. Et quia alias etiam meretur ut consulatur ille, eo te ablegamus. Nobis breviores hic ducendæ sunt lineæ, quam ut aggressuri opus proposuimus; ne nimium hocce jam excrescat, modumque dissertationis superet.

§. IV. Qu: 2. *Annon locutiones Anthropopathicæ in Scripturis; quando DEO adscribuntur pedes, manus, motus, quies; item ira, odium &c. arguant scripturam loqui, secundum erroneam vulgi opinionem?* Neg. Non enim illæ nituntur erroneæ vulgi opinioni, cum vulgus aliqua DEI cognitione imbutum nunquam credat DEUM, creatorem cœli & terræ esse membris corporeis, instructum; habere manus, pedes &c. Iplæ.

que Gentes ex creatione universi colligere possint & ἀόρατα ἴδωμεν, τὴν δὲ αἰδίον αὐτῆς δύναμιν καὶ Θεότητα Rom: I. 20. Extremaque quæstionis, quæ sunt DEUM & corporeum esse, se mutuo destruere ex ratione evidenter probare sit facile. *Aliud est loqui tropice & figurate; aliud loqui falsum. Aliud etiam est, DEUM loqui in scripturis ad captum vulgi, & secundum linguam filiorum hominum; adeoque per quandam συγκατάβασιν dicere & proponere aliquid ἀνθρωποπρεπῶς, quod ob imperfectionem nostræ loquelæ intelligendum est Θεοπρεπῶς; aliud assumere præjudicia falsa, & errores vulgi, sive formulas vulgares quibus subest falsum. Uti tropus non implicat mendacium. Adis D. Mich. Mulleri Tesslarad. Ev. S. p. 19. ita D. Aug: Varenio in Comment. super Mal. I. v. 17. p. 173. de locutionibus Anthropopoei: monente, Cavendam ne in vanum simulacrum talia, quæ vere & serio salva immutabilitate DEI, modo nobis ineffabili & inexplicabili, de DEO prædicat scriptura, resolvantur, & ne E. g. DEUS iratus mensuretur ab ira nostra. Omnino non apparenter, sed vere*

Realiter DEUS irascitur peccatis, tadio afficitur &c. Quod improprie describitur, aequè verum est, ac illud quod describitur proprie; non ut tale ita enim neque verum neque falsum est: quia subjectum veritatis accurate loquendo est oratio Logica: sed ut reductum ad locutionem Logicam, & ratione sensus atque Analogia intentæ; Si nempe substituaturs illud significatum, quod tropica vox denotat; Adifis D. Meisn. Phil. Sobr. Part. I. Quæst. Rhet. III. p. 425. D. Kess. Exam. Log. Phot. p. 48. seq. & D. Joh: Ad. Osiandri Coll. Phyl. Cap. I. p. 79. seq. Nobis prolixioribus esse non licet. Hoc indubitanter tenendum est, inquit Augustinus, fide cito Scheibk: ut quicquid sapientes hujus mundi de natura rerum veraciter demonstrare potuerunt, ostendamus nostris literis non esse contrarium. Quicquid autem illi in suis voluminibus contrarium sacris literis docent, sine ulla dubitatione credamus id falsissimum esse; & quoquo modo etiam ostendamus, quod ita teneamus fidem Domini nostri, in quo sunt absconditi omnes thesauri sapientia, ut neque falsa Philosophie loquacitate sedu-

seducamur, neque simulata religionis superstitione terreamur. DEO omnis pacis ac Concordiæ Domino, ex intimis cordis penetralibus agimus gratias, quod nobis per D. g. qualitercunque adumbrantibus *Concordiam sive Discordem Concordiam, &c.* Discordia inter Regem nostrum Clementiss: ac antehac Regem Poloniæ, nunc vero Regem, ac Electorem Saxoniae FRID. AUGUSTUM non ita pridem fecerit Concordia. Tege O benignissime DEUS porro Unctum Tuum, CAROLUM nostrum XII. Tuo præsidio; & manus ipsius victrices virtute Tua roboras. Confirma pacem, quam confecisti; & hostis adhuc pertinacissimi cohibe etiam impetus; omniumq; eorum qui cum illo:

- - - Subige colla jugo!

Exultet animus meus in salute Tua: Cantabo
JEHOVÆ cum bono affecerit me.

A M E N.

